

Afyon Kocatepe Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi
Journal of Afyon Kocatepe University Faculty of Islamic Sciences
e-ISSN: 2667-4785
December / Aralık 2019, 2 (2): 144-174

İman ve Ahlâk Eğitimi Açısından Hucurât Suresi

Surah Hucurat in Terms of Faith and Moral Education

Ramazan Buyrukçu

Prof.Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Din Eğitimi Anabilim Dalı
Prof. Dr., Süleyman Demirel University, Faculty of Theology, Department of Religious Education.
Isparta, Turkey
ramazanbuyrukcu@sdu.edu.tr
orcid.org/0000-0002-5949-6077

Fatih Güdürü

Yüksek Lisans, Süleyman Demirel Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Din Eğitimi Anabilim Dalı
Master's, Süleyman Demirel University, Faculty of Theology, Department of Religious Education.
Isparta, Turkey
fatihgdr20@gmail.com
orcid.org/0000-0002-3849-3977

Article Information/Makale Bilgisi

Article Types/Makale Türü: Research Article / Araştırma Makalesi

Received / Geliş Tarihi: 30 November / Kasım 2019

Accepted / Kabul Tarihi: 13 December / Aralık 2019

Pub Date SEason / Yayın Sezonu: Aralık / December

Volume / Cilt: 2 Issue / Sayı: 2 Pages / Sayfa: 144-174.

Plagiarism/ İntihal: This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software. / Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi.

Copyright © Published by Afyon Kocatepe Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi / Afyon Kocatepe University, Faculty of Islamic Sciences, Afyon, 03100 Turkey. All rights reserved.

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/akid>

Surah Hucurat in Terms of Faith and Moral Education

Abstract: Education is undoubtedly one of the most natural rights inherent in every human being. It is possible to see many verses mentioned in the Qur'an about education. When the Quran is examined, it will be seen that each sura and verse contain many messages in the name of education. Allah Almighty has created man in the most beautiful way. Allah Almighty wants people to think about events and creatures, to give examples and to act according to the purpose of creation by giving man the blessing of intellect. However, since the human being cannot fully comprehend the purpose of creation by reason alone, the Quran has been sent. The Qur'an contains examples of education for people to use their minds and reach the right path as their life guide. In addition to being the main source of religion, the Qur'an stands out with its educational role. The existence of various educational examples for people in many verses of the Qur'an may be the result of shedding light on every period at some point. The aim of this study is to determine the principles of faith and morality education in Surat al-Hucurat and to show how these principles can contribute to today's education. In our study, firstly, the theoretical framework was drawn and the dissolution of the subject was prevented. Afterwards, the concepts related to the surah of Hucurât are given and the definitions of these concepts are mentioned and their relation to surah Hucurât is mentioned. Lastly, "Faith and moral education in terms of religious education" was taken and suggestions were given.

Keywords: Religious Education, Surah Hucurât, Faith Education, Moral Education, Nurture Education.

z: Eğitim, kuşkusuz her insana doğuştan verilen en doğal haklardandır. Eğitim konusunda Allah'ın Kur'an'da zikrettiği pek çok ayeti görmek mümkündür. Kur'an-ı Kerim incelendiği zaman görülecektir ki, her bir sure ve ayet eğitim adına pek çok mesaj ihtiva etmektedir. Yüce Allah insanı kuşkusuz en güzel biçimde yaratmıştır. Allah Teâlâ insana diğer varlıklardan ayrı olarak akıl nimetini bahşederek olaylar ve yaratılanlar üzerine düşünmesini, ibret almasını ve yaratılış amacına uygun hareket etmesini istemektedir. Ancak insanın yalnız akıl ile yaratılış amacını tam anlamıyla idrak edemeyeceği için Kur'an-ı Kerim gönderilmiştir. Kur'an, hayat rehberi olarak insanların aklını kullanması ve doğru yola ulaşmaları için gerekli eğitim örneklerini barındırmaktadır. Kur'an, dinin temel kaynağı olmasının yanında eğitici vazifesi ile de ön plana çıkmaktadır. Kur'an'ın pek çok ayetinde insanlar için çeşitli eğitim örneklerinin bulunması bir noktada her döneme ışık tutmasının neticesi olabilir. Bu çalışmada amacımız Hucurât suresinde yer alan iman ve ahlak eğitimi ilkelerini belirlemek ve bu ilkelerin günümüz eğitimine nasıl katkı sunabileceğini ortaya koymaktır. Çalışmamızda öncelikle kuramsal ereve çizilerek konunun dağılması nlenmiştir. Devamında ise Hucurât suresi ile ilgili kavramlar verilmiş ve bu kavramların tanımları zikredilerek Hucurât suresi ile ilgisine değinilmiştir. Son olarak da "Hucurât suresinde din eğitimi açısından iman ve ahlak eğitimi" konusu ele alınmış ve öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Hucurât Suresi, İman Eğitimi, Ahlâk Eğitimi, Terbiye Eğitimi.

GİRİŞ

Eğitim doğuştan itibaren insana verilmiş en doğal haktır. Bu doğrultuda Kur'an ayetleri incelendiğinde pek çok eğitim unsuruna rastlamak mümkündür. Kur'an İslam'ın temel kaynağı olmasının yanında eğitici olarak da vazife üstlenmektedir.

Kur'an'ın ilk inen ayeti ve Peygamberin uygulamalarına bakıldığında İslam'da eğitimin önemi ortaya çıkmaktadır. Nitekim Kur'an'da ilim sahibi olanların Allah katında stnlđ¹ ile ilim sahibi olanlarla olmayanların bir olmayacağı ifade edilmiştir.² Yine peygamberin Mekte'den Medine'ye hicretinden hemen sonra ilk yapılan işler arasında mescit inşa edilmesi ve bu mescit içinde eğitim faaliyetlerinin yürütüleceği sınıf oluşturulması gelmektedir. Yine aynı şekilde Bedir Savaşı'nda esirlerden okuma yazma öğretenlerin serbest bırakılması da İslam'ın eğitim ve öğretime verdiği önemi bir kez daha ortaya koymaktadır.

Kur'an'ın evrensel olarak eğitim ilkeleri barındırdığını söylemek yanlış olmaz. Kur'an'da yer alan yüz on dört surenin, eğitim konusunda basitten karmaşığa, bilinenden bilinmeyene, kolaydan zora vb. pek çok ilkeyi barındırdığı ifade edilebilir. Nitekim her bir sure kendi içinde bütünlük arz etmesi, müstakil anlamda eğitim esaslarını taşıdığını göstermektedir. Kur'an indiği dönemden bugüne ve geleceğe hitap etmesi onun evrensel yönünü oluşturmaktadır. Kur'an'ın her döneme söyleyeceği bir sözü mutlaka vardır. Aksi halde onun evrenselliğinden ve sürekli-liğinden bahsetmek mümkün olamaz.

Bu bağlamda kıyamete kadar sürecek olan Kur'an hkimiyetinde her dönemde anlaşılma gayretleri devam edecektir. Biz de bu düşüncelerden hareketle bu alışmamızda Hucurat sure-sinde bahsi geçen iman ve ahlk esaslarını tespit ederek bu yöndeki gayretlere bir katkı sunmak istedik. Bu kapsamda çalışmamızda doküman analizi tekniğinden istifade ederek tefsir ve eğitim eserleri üzerinden çalışmamızı yürüttük. Konu detayına geçmeden evvel bazı kavramlarla ku-ramsal çevrenin oluşturulması gerektiği kanaatindeyiz.

1.Kuramsal ereve

2. Din

Din kavramı tanımlanması g kavramlardan biridir. Din kavramını tanımlamanın güçlü-güne değinen Bilgin, kısaca bu kavramın insan ve yaratıcı arasındaki ilişkisine değinmektedir. Bu açıdan dini, insanın kayıtsız şartsız mutlak varlığa yönelişi ve onun tarafından kuşatılması şek-linde bir tanım ortaya koymaktadır.³ Bu açıdan bakıldığında kayıtsız şartsız ifadesinden insanın kendi isteği ile Allah'a yöneldiği, insanın Allah'a muhtaç olduğu O'nun emir ve yasakları ile kur-tuluşa erebileceği bu sebepten de ilahi ve mutlak bir otoritenin terbiyesine ihtiyaı olduğunu söylemek mümkündür. Bu açıdan dinin insanı terbiye eden ahlaki olarak bir takım şeyler kazan-dıran bir olgu olduğunu söylemek doğru olur.

Tosun ise din kavramını bilimsel ve teolojik olarak iki kısımda incelemiş ve buna göre bir tanım ortaya koymuştur. Buna göre teolojik din tanımı, bir dinin inanırı olarak o dini tanımla-

---

¹ el-Mücadele 58/11.

² ez-Zümer 39/9.

³ Beyza Bilgin, *Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi* (Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1988), 7.

mak ve o din çerçevesinde bir kavram tanımı oluşturmaektir.⁴ rneğin Müslüman birisi için din kavramı İslam'da eğitim kavramını çağrıştırırken Hıristiyan birisi için de Hıristiyanlık eğitimini ağrıştırabilmektedir. Bilimsel tanımda ise belirli bir dinden ziyade bütün dinleri kapsayan bir dinin tanımından söz etmektedir. Bunlardan hareketle dine göre din tanımı ve evrensel din tanımı olarak iki kısımda din tanımı gruplamasının yapıldığı görülmektedir.

Din kavramının tanımlanmasındaki güçlüğü daha önce ifade etmiştik. Bununla beraber din kavramındaki farklılıkları bir noktada topladığımızda şöyle bir tanıma ulaşmak mümkündür; "Din insanları bir hayat tarzı sunan onları belli bir dünya görüşü içinde toplayan kurumdur. Bir değer biçme ve yaşama tarzıdır, yaratıcıya isteyerek bağlanma bir takım şeyler hissetme onlara inanma ve onlara uygun irdi faaliyette bulunma olgusudur. Üstün varlıkla ona inanan insan arasındaki ilişkiden doğan deneyimin inanan kişinin hayatındaki etkileridir."⁵

Dinin ne olduğuna dair yapılan tanımlar incelendiğinde en az iki muhatap ortaya çıkmaktadır. Muhataplardan ilki mutlak ve kendisine yönelinen yaratıcı olan, terbiye edici Allah, diğeri ise onun emir ve yasakları çerçevesinde onu anlamaya çalışan sınırlı iradeye sahip olan, terbiye edilen insandır. Bu muhataplıkta dikkat çeken en önemli husus olarak inanç ve dolaylı olarak bağlanma, inancın karşılığı ibadet yani davranış ve iradi davranışların sonucu olarak sorumluluk ön plana çıkmaktadır.⁶ Buna göre dinin insana hayat içinde sunulan bir fırsat olduğu ve insanın bu fırsatı değerlendirme biçimine bağlı olarak davranış geliştirmesi ve sonuçlarından mesul olması gibi bir anlam çıkarmak mümkündür. Bu doğrultuda yaratıcının insan ile ilişkisini belirleyen dinin emirleri, insanın dünya ve ahret akıbetinin belirlemesi ve Allah'ın insana verdiği değerin bir göstergesi olduğu da söylenebilir.

2.1. Eğitim ve Terbiye

Doğum ile başlayıp ölümle sonlanan hayat sahnesinde insanın yaratılış gayesinin temelinde yer alan ibadet ve itaatın öncesinde bilişsel ve zihinsel anlama ve kavrama boyutu bulunmaktadır. Bu boyut insanın öğrenmesi ve öğrendikleri ile hareket etmesine bağlıdır. Bu doğrultuda öğrenen birey olarak insan çevresindekilerle sürekli olarak iletişim halindedir ve çevresinde olup biten durumlara istemli veya istemsiz tepkiler vermektedir.⁷

Eğitimin tarihi göz önüne alındığıında geçmişten bugüne pek çok eğitim tanımı yapıldığı ve bundan sonra da yapılacağından dolayı eğitimin net bir tanımının olduğunu söylemek güçtür. Bu doğrultuda "Eğitimci kadar eğitim tanımı vardır" demek bizce yersiz olmayacaktır.

Eğitim kavramının en genel tanımlarından birisi olarak kabul edilen "insanın doğumdan ölüme kadar yaşadığı hayat içerisinde davranışlarını değeristirme süreci"⁸ tanımından hareketle bu sürecin durağan değil dinamik bir yapısı olduğunu ifade etmek mümkündür. Ayhan ise eğitimi, "yetişkinlerin kendi değerlerini aktarmak üzere yaptığı bir çalışma" olarak tanımlanmakta-

⁴ Cemal Tosun, *Din Eğitimi Bilimine Giriş* (Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 2012), 7-8.

⁵ Mustafa Köylü & Nurullah Altaş, *Din Eğitimi* (İstanbul: Ensar Neşriyat Yayınları, 2014), 62.

⁶ Halis Ayhan, *Eğitim Bilimine Giriş* (İstanbul: şle Yayınları, 1995), 47.

⁷ Ayhan, *Eğitim Bilimine Giriş*, 15.

⁸ Selçuk Ilgaz & Türkan Bilgili, "Eğitim Ve ğretimde Etik", *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi* 14 (Aralık 2010), 200.

dir.⁹ Buna göre gelişmekte olan neslin bu değerleri gelecek kuşaklara aktarması için yetişkinlerin üstlendiği bir vazife olarak adlandırabiliriz. Tosun'a göre ise eğitim, "Bireyin davranışında kendi yaşantıları yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme denemeleri sürecidir."¹⁰ Bu noktada karşımıza çıkan birkaç husus bulunmaktadır. Bunlardan ilki bireyin eğitim sürecinde sürekli aktif olarak rol alması ikincisi yapılmak istenen eğitim ve yükleme işini gerçekleştiren birey tarafından benimsenmesi ve bu süreç içerisinde sürekli bir gayret içinde olmasıdır. Yani bu tanıma baktığımız zaman hem öğrenen hem de öğreten tarafından manalar taşıdığını ifade etmek mümkündür.

Ayrıca eğitim kavramını terbiye kavramı ile ilişkilendiren Tosun, bu konuda 1940'lı yıllara kadar terbiye kavramının eğitim yerine kullanıldığını da ifade etmektedir. Ayrıca Kur'an-ı Kerim'de zikredilen "Rab" kelimesinin terbiye edici bir anlam içermesi dolayısı ile bu manada eğitim ile ilişkilendirildiği ifade edilmektedir.¹¹

Farklı bir tanım ise eğitimi, bireyin kendi yaşantısında mevcut olan potansiyeli ortaya çıkarma gücü olarak ifade etmektedir. Ona göre eğitim bireye olmayan bir Şeyi kazandırmak değil mevcut potansiyelini ortaya çıkaracak insani varoluş bağlamında gelişimine katkı sağlamaktır. Ayrıca ona göre eğitim amaçlı ve değer yüklü bir eylemdir. Eğitim bireyi zgrleştirebileceği gibi kendi benliğinden uzaklaştırarak esaret altına girmesine de sebebiyet verebilir. Bu durumu belirleyecek olan eğitimin dayandığı felsefi anlayış ve eğitimden beklenen çıktılardır, amaçlardır.¹² Bu doğrultuda yukarıdaki tanımlardan hareketle eğitimin kasıtlı olarak yönlendirme ve kontrol altında tutma bireyin mevcut potansiyelini ortaya çıkarma, bireyi özgürleştirme ve bireyin insani varoluşunun farkına varmasını sağlama gibi tanımlarının bulunduğunu söylemek mümkündür.

Bunların yanında yeni neslin yetişmesinde "manevi" yönlendirme iři¹³ olarak da tanımlanan eğitim planlı veya plansız olarak iki yn¹⁴ bulunmaktadır. Eğitimin planlı yn düzenlenmiş ve kasıtlar doğrultusunda yapılan eğitimi tanımlarken; plansız olanın ise gelişigüzel veya rastgele bir anlam taşıdığı söylenebilir.

Eğitim kavramı terbiye kavramı ile birbirinin yerine kullanılarak ikisi de eğmek düzeltmek geliştirmek gibi anlamlarda da kullanılmıştır.¹⁵ Bu tanımdan hareketle de eğitimin mevcut bir Şey değişikliğe uğratmak onu düzeltmek eskisinden daha iyi bir hale getirmek gibi manalar ve amaçlar taşıdığını söylemek mümkündür. Bu doğrultuda eğitim kapsamında iki tür faaliyetin gösterilmesi mutlak surette gerekli olduğu ifade edilmelidir. Bunlardan ilki bireyi eğip bükmek için öncelikle yanlış olan uygulamaları ortadan kaldırmak, diğeri de yanlış olanların yerine yeni-sini yerleştirmektir.¹⁶

---

⁹ Ayhan, *Eğitim Bilimine Giriş*, 16.

¹⁰ Tosun, *Din Eğitimi Bilimine Giriş*, 19.

¹¹ Tosun, *Din Eğitimi Bilimine Giriş*, 20.

¹² M. Őevki Aydın, *Din Eğitimi Bilimi* (Kayseri: Kimlik Yayınları, 2017), 75-76.

¹³ M. Çağatay zdemir & A. Selcen Arslangilay, *Eğitim Bilimine Giriş* (Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 2017), 12.

¹⁴ Durmuş Ekiz(Ed.) & Haydar Durukan(Ed.), *Eğitim Bilimine Giriş* (İstanbul: Lisans Yayıncılık, 2016), 17-20.

¹⁵ Suat Cebeci, *Din Eğitimi Bilimi ve Türkiye'de Din Eğitimi* (Ankara: Akçağ Yayınları, 2005),15.

¹⁶ Bilgin, *Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi*, 10.

Tüm bu tanımlardan hareketle eğitim kavramı ile ilgili olarak bireyi Őekillendirme ve kültür aktarımı anlamında süreç anlamı; bireye davranış kazandırma anlamında programsal bir anlam; iyi bir vatandaŐ yetiŐtirme eğilimi olarak etki anlamı ve bireyde kasıtlı programlar doğrultusunda davranış deđiŐikliđini amaçlaması anlamında da olay anlam gibi örüntüleri taŐıdığını ifade etmek mümkündür.¹⁷ Netice itibariyle eğitimden kastedilen Şeyi yukarıdaki tanımlar çerçevesinde ferdi veya içtimai anlamda olumlu yönde davranış deđiŐikliklerinin meydana gelmesi, kasıtlı ve kasıtsız programlarla¹⁸ kontrollü veya kontrolsüz olarak sunulması ve bunların bireyin yaŐantısında gözlenmesi olarak tanımlayabiliriz.

3. Hucurât Suresinin Kimliği

3.1. İsmi

Sure adını dördüncü ayette geçen ‘‘hucurât’’ kelimesinden almıŐtır.¹⁹ Surenin konusuna sebep teŐkil eden dördüncü ayette Peygamber hanımlarının bulunduğu odaların dıŐından Peygamberi yüksek sesle ağırmalarının yanlış bir adet olduğu ve bunun düzeltilmesi için odalar ifadesi kullanıldığı söylenebilir.²⁰ Bu sureye ‘‘ahlak’’ veya ‘‘adap’’ suresi de denir. Çünkü sure genelinde güzel ahlaka sahip kiŐilerde bulunması gereken özelliklere deđinilmiŐtir.²¹

3.2. Nüzul Sebebi

Surenin Medeni sure olduğu yönünde neredeyse bütün müfessirler aynı fikirde olmakla beraber, İbn Abbas’tan on üçüncü ayetin Mekki olduğu yönünde bir rivayet de vardır.²² Hicri dokuzuncu yılda indiği yönünde de ittifakın bulunduğu bilinmektedir.²³ Ayrıca Mücadele sure-sinden sonra indiği, iniŐ sırasının 105, resmi Kur’an’daki sırasının 49 ve ayet sayısının da 18 olduğu bilinmektedir.²⁴

Surenin ayetlerinin muhtelif zamanlarda nazil olduğu fakat bunların konu bakımından bütünlük ve benzerlik arz ettiği bilinmektedir.²⁵ Ayrıca Fetih suresinde müşriklerle iliŐkilerden bahsettikten sonra ve fetih gerçekleŐtikten sonra Peygamber yolundan gideceklerin nasıl bir terbiyeye ve ahlka sahip olmaları gerektiği konusunda nazil olduğu da ifade edilmiştir.²⁶ Bununla birlikte, Temim kabilesinden gelen heyetin bir konuda danıŐmak için Peygamberin hanımlarının bulunduğu odaların arkasından Peygamberimizi yüksek sesle çağırmaları ve Peygamberin zekt toplaması için Mustalikoğullarına gönderdiği Velid b. Ukbe hakkında indiği yönünde de rivayetlerin bulunduğunu ifade etmek gerekir.²⁷

3.3. Konusu

¹⁷ Köylü & AltaŐ, *Din Eğitimi*, 50.

¹⁸ Cebeci, *Din Eğitimi Bilimi ve Türkiye’de Din Eğitimi*, 15-16.

¹⁹ Ebu’l A’la Mevdudi, *Tefhimu’l Kur’an*, ev. Muhammed Han Kayani vd. (İstanbul: İnsan Yayınları, 2005), 432.

²⁰ Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur’an Dili* (İstanbul: Umut Matbaası 2011), 186.

²¹ Vehbe Zuhayli, *Et-Tefsir’l-Münir* (İstanbul: Bilimevi Basın Yayın 2013), 439.

²² Yazır, *Hak Dini Kur’an Dili*, 7/184.

²³ Mevdudi, *Tefhimu’l Kur’an*, 5/431.

²⁴ Süleyman Ateş, *Yüce Kur’an’ın ađdaŐ Tefsiri* (İstanbul: Yeni Ufuklar Yayınları, 2014), 507.

²⁵ Mevdudi, *Tefhimu’l Kur’an*, 5, 431.

²⁶ H. Tahsin Emiroğlu, *Esbab-ı Nüzul* (İstanbul: Yasin Yayıncılık, 2013), 519.

²⁷ Mevdudi, *Tefhimu’l Kur’an*, 5/431.

Hucurât suresi Mekke'nin fethinden sonra Müslümanların i düzen ve disiplininin sağla-
ması ve yeni İslam beldesinde yaşıyan insanların itaat ve terbiye konusunda eğitilmesi gerekti-
ėini hatırlatan bir suredir.²⁸ Ayrıca surenin konusunun bir Müslüman'a yakışır ve yaraşır ahlak
kurallarını hatırlatmak ve uygulamasını sağlamak olduğu ifade edilebilir. Müslüman'ın aldığı
haberi araştırması ve sorgulaması, Müslüman gruplarla mücadelede takınması gereken tavrın
nasıl olması gerektiği ile başkaları ile ilişkilerde alaya alma, kötü zanda bulunma, gizli ynlerin
araştırılması, başkasının arkasından ekiştirmenin, kabile ırk veya millet gibi grupların üstünlük
taslaması ve kalplerine iman yerleşmediği halde "iman ettik" diyenlerin durumunun toplumu
bozan hususlar olduğuna dikkat çekilerek bireysel ve toplumsal ahlk kurallarına vurgu yapıldığı
ifade edilebilir.²⁹

Bu noktada surede özel ahlak kuralları ve genel ahlak kuralları olarak ayırabileceğimiz
ahlaki ilkeler mevcuttur. Bunlardan zel ahlak kuralları Allah ve Resul'ne karşı nasıl bir edebe
sahip olunması gerektiği hakkında bilgi verirken; genel ahlak kurallarının da insanların diğer
insanlarla ilişkilerindeki ahlaki ilkelere dikkat çekildiği söylenbilir.³⁰ Genel olarak maddeler
halinde surede değinilen konuları şu şekilde sıralamak mümkündür;

- 1-Allaha ve Resulüne itaat etmek.
- 2-Allah Resulüne sayėı ve hürmet göstermek.
- 3-Bilgi ve haberlerin kaynağını ve doğruluğunu araştırmak.
- 4-İnsanlarla alay etmek ve küçük görmenin yasaklanması.
- 5-İnsan ilişkilerinde gıybet tecessüs ve kötü zannın yasaklanmış olması.³¹

4. Hucurât Suresinde Geçen Kavramlar

4.1. İman

Sözlükte, "din inancı, kutsal inanç, inanma."³²; "din inancı, itikat"³³ "İnanma, tasdik et-
me."³⁴ anlamına gelen iman, dini terim olarak ise "Allah'a, Meleklerine, Kitaplarına, Peygamber-
lerine, Ahiret gününe, Kaza ve Kadere; Hayır ve şerrin Allah'tan olduğuna (kesin bir şekilde)
inanmaktır."³⁵ şeklinde tanımlanmaktadır. Bu tanımlardan hareketle imanın, kabul ve tasdik
aşamalarının olduğunu söylemek de mümkündür.

Kuran'da, "İbrahim: 'Rabbim! Burayı (Mekke'yi) bir iman yurdu kıl ve halkından Allah'a ve
ahiret gününe iman edenleri çeşitli ürünlerle rızıklandır.' diye dua etti..."(el-Bakara 2/216) aye-
tinde de iman kelimesinin emniyet yeri ve güvenlik gibi anlamlarda kullanıldığı ifade edilebilir.

---

²⁸ Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 7/185.

²⁹ Mevdudi, *Tefhimu'l Kur'an*, 5/432.

³⁰ Zuhayli, *Et-Tefsir'l-Münir*, 13/440-441.

³¹ Zuhayli, *Et-Tefsir'l-Münir*, 13/439.

³² Rüştü Aydoğan, "iman", *İlköğretim Türkçe Sözlük*, (Ankara: Evrensel İletişim Yayınları, 2013), 229.

³³ şükrü Haluk Akalın, v.dėr., "iman", *TDK Türkçe Sözlük* (Ankara: TDK Yayınları, 2015), 269. ; H. Erol Yıldız,
"iman", *Türkçe Sözlük* (Ankara:Karatay Yayınları, 2017), 136.

³⁴ MEB, "iman", *Dini Terimler sözlüğü*, 167.

³⁵ MEB, "iman", *Dini Terimler sözlüğü*, 167.

Buna göre imanın ilk aşaması için gereken güven ve emniyet konusunun ortaya çıktığı sylen-
bilir.

Hucurât suresinde ise bu kavram ile ilgili olarak oluşturulan hitap cümlelerinin iman
eden kimselerin özellikleri olarak ifade etmek mümkündür;

Birinci Ayet : “Ey iman edenler! Allah ve resulünün önüne geçmeyin, Allah’a itaatsizlikten
sakının! şüphesiz Allah her şeyi işitmekte ve bilmektedir.”

İkinci Ayet : “Ey iman edenler! Seslerinizi Peygamberin sesinden fazla çıkarmayın, birbirinize ba-
đırdığınız gibi ona bağırmayın; sonra farkında olmadan amelleriniz boşa gider.”

Altıncı Ayet: “Ey iman edenler! Bilmeden birilerine zarar verip de sonra yaptığınızın pişman ol-
mamanız için, yoldan ıkmışın biri size bir haber getirdiğinde doğruluğunu araştırın.”³⁶

Bu ayetlere bakıldığında ise iman edenlere, itaat edenlere ders niteliği taşıyan bu ayetle-
rin yine aynı şekilde inanan kimselerin davranışlarını düzenlemeye yönelik bir tarafı olduğu da
ifade edilmiştir. Bu bağlamda iman kelimesinin güven duyan ve güven veren bir yönünün bu-
lunduğunu söylemek mümkündür.³⁷ Bu konu ile ilgili olarak Peygamberin; "Müslüman, diğer
Müslümanların elinden ve dilinden zarar görmediği kimsedir. Mü'min de, halkın, can ve malla-
rını kendisine karşı emniyette bildikleri kimsedir."³⁸ Hadisinde de iman eden kimsenin güven
veren ve güven duyulan bir kimse olduğunu söylenebilir. Ayrıca ıstılahı olarak bakıldığında
iman, Peygamberin getirdiği şeylere şeksiz ve şüphesiz kabul etmek anlamı taşırken, Mü'min
kelimesin de Peygamberin vahiy yolu ile getirdiklerine tereddütsüz olarak kabul eden ve inanan
kimse olarak tanımlandığını görüyoruz.³⁹

Bununla birlikte vahiy yolu ile gelen bilgilerin mutlak kabulünü kapsayan iman, taassuba
kapı aralamaması yn ile de bir dengenin sağlanması konusunda insanları uyarmaktadır. Bu
noktada kr krne bağlılıktan ziyade araştıran sorgulayan kimselerin Mü'min özellikleri taşı-
dığı ifade edilebilir.⁴⁰ Hucurât suresinin altıncı ayetinde geçen “Ey iman edenler! Bilmeden biri-
lerine zarar verip de sonra yaptığınızın pişman olmamanız için, yoldan ıkmışın biri size bir ha-
ber getirdiğinde doğruluğunu araştırın.” ifadelerinin de bu noktaya dikkat çektiği ifade edilebi-
bilir.

Ayrıca imanın ikinci kısmını oluşturan ve tamamlayıcı unsur olarak zikredebileceğimiz
tasdik ise kabul edilen vahyin içselleştirilmesi, benimsenmesi ve zmsenmesini kapsadığı sy-
lenebilir.⁴¹ Bu doğrultuda Hucurât suresi on dördüncü ayetinde ; “Bedevler, “İman ettik” dediler.
şunu söyle: “Henüz iman gönüllerinize yerleşmediğine göre, sadece boyun eğdiniz. Bununla beraber Allah’a
ve resulüne itaat ederseniz yaptığınız hiçbir şeyi boşa çıkarmaz; Allah çok bağışlayıcı, çok esirgeyicidir.”⁴²

³⁶ Karaman, *Kur’an Yolu*, 5/86-90.

³⁷ Tefvik Yücedoğru, “Kur’an’da İman Kavramı”, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 15/2 (Haziran 2006), 24-25.

³⁸ Ebu İsa Muhammed b. İsa b. Sevre et-Tirmizi, *Sünen-i Tirmizi*, nşr. Abdullah Parlıyan (Konya: y.y. 1424/2004), “İman”,
12 (2627).

³⁹ Yücedoğru, “Kur’an’da İman Kavramı”, 25-26.

⁴⁰ Tuncay Akgün, “Bilgi, İnanç ve İman”, *İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 9/ 1 (Ocak 2018), 214.

⁴¹ Muammer Esen, “İman Kavramı zerine”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 49/1 (Ocak 2008), 81.

⁴² Karaman, *Kur’an Yolu*, 5/100-101.

buyrulmaktadır. Buna göre imanın tam anlamı ile gerçekleşmesinin gönüllere yerleşmesine bağlı olduğu ifade edilebilir.

4.2. İtaat (Boyun Eğmek)

Sözlükte “söz dinleme, boyun eğme, buyruğa uyma”⁴³, dini terim olarak ise “Allah’ın ve elçisinin ortaya koyduğu emir ve yasaklara uyma”⁴⁴ gibi anlamlara gelmektedir. Bununla birlikte itaat kavramının Kur’an ayetlerinde zikredildiği şekliyle ; “Gönüllü olarak kabul etmek, hoşlanarak yapmak, gönüllü olarak uymak, görüşüne katılmak” gibi anlamlar taşıdığı halde sözlük anlamlarında bu kavramlara yer verilmediği görülmektedir.⁴⁵

İtaat kavramı ile ilgili olarak Kur’an’da; “Allah katında en değerli olanınız O’na itaatsizlikten en fazla sakınmanızdır. Allah her şeyi hakkıyla bilmektedir, her şeyden haberdardır.”(el-Hucurât 49/13)

“Ey iman edenler! Allah’a ve Resulüne itaat edin, sizden olan buyruk sahiplerine de. Herhangi bir konuda anlaşmazlığa düşerseniz o meselenin çözümü için Allah’a ve Resulüne başvurun.”(el-Nisa 4/59)

“De ki: "Allah'a ve elçisine itaat edin." Eğer yüz çevirirlerse şüphesiz Allah, kâfirleri sevmez.”(Âli İmrân 3/32)

“Kim Resûl'e itaat ederse, gerçekte Allah'a itaat etmiş olur. Kim de yüz çevirirse, Biz seni onların üzerine koruyucu göndermedik.”(en-Nisa 4/80) gibi ayetlerden de anlaşılacağı üzere itaat edilmesi gerekenler konusunda Allah ile Peygamber birlikte zikredilmiş ve Peygambere boyun eğmenin Allah’a boyun eğme sayılacağı, isyan edenin de Allah’a karşı gelme sayılacağını ifade edilmiştir.

Kuran’da Peygamberin konumuna bakıldığında açıklayıcı, müjdeleyici ve uyarıcı⁴⁶ şahit⁴⁷ örnek⁴⁸ vb. gibi görevlerinin bulunduğu dolayısıyla itaatın gerekli olduğunu ifade edebiliriz.⁴⁹ İslam Peygamberi tebliğ vazifesini yerine getirirken insanları asla zorlamamış veya buna kalkışmamıştır. İnsanların durumlarına göre onlara İslam’ı anlatmış ve gönülden isteyerek, kendi istekleri ile Müslüman olmalarını istemiştir. Bu aynı zamanda ilahi bir buyruktur.⁵⁰ İtaat edenlere ise Allah, rahmete kavuşmayı,⁵¹ hidayete ermeyi,⁵² cennete girmeyi,⁵³ vaat etmiştir.⁵⁴

---

⁴³ TDK, “itaat” *Türkçe Sözlük*, (Ankara 2015), 277.

⁴⁴ MEB, *Dini Terimler Sözlüğü*, (Ankara 2013), 185.

⁴⁵ Fuat Akdemir, “Kur’an’da İtaat Kavramı Ve Peygambere İtaatin Mahiyeti”, *Kader Kelam Araştırmaları Dergisi* 11/ 1 (Ocak 2013), 429.

⁴⁶ el-Ahzâb 33/45.

⁴⁷ el-Bakara 2/143.

⁴⁸ el-Ahzâb 33/21.

⁴⁹ Mahmut Çınar, “Peygambere İtaatin Dayanağı Olarak İsmet Meselesi”, *İlahiyat Akademi Dergisi* 6/7 (Ocak 2018), 329.

⁵⁰ Yûnus 10/99.

⁵¹ Âli İmrân 3/83.

⁵² en-Nûr 24/54.

⁵³ en-Nisa 4/13.

⁵⁴ Akdemir, “Kur’an’da İtaat Kavramı Ve Peygambere İtaatin Mahiyeti”, 430.

Netice olarak itaat kavramının Kuran'da; 1. Gönülden uymak, gönülden bağlanmak 2. Kabul etmek. 3. Söz tutmak, söz dinlemek. 4. İsteyerek yapmak. 5. Gönülden iyilik ve hayır işlemek 6. Boyun eğmek gibi anlamlarda kullanıldığı ifade edilebilir.⁵⁵ Buna göre itaat kavramı daha evvel açıklanan iman kavramının bir parçası ve neticesi olduğu söylenebilir.

4.3. Saygı

Sözlükte "bir kimseye veya bir şeye karşı dikkatli, özenli, ölçülü davranmaya sebep olan sevgi duygusu, hürmet"⁵⁶ olarak zikredilen saygı kavramının, dini terim olarak pek çok kavram ile ilişkisi olduğu ifade edilebilir. Adap⁵⁷ adalet⁵⁸ haya⁵⁹ ibadet⁶⁰ ihsan⁶¹ itaat⁶² takva⁶³ gibi daha pek çok kavramlarla ilişkili olduğu ve saygının temel duygulardan biri olduğu söylenebilir.

Saygı kavramı ahlaki bir kavram olarak düşünüldüğünde bireysel ve toplumsal anlamda boyutları olarak karşımıza çıkmaktadır. Buna göre bireysel anlamda kişinin kendine saygısı, toplumsal anlamda ise diğer insanlara ve varlıklara karşı duyulan saygı boyutunu bizlere göstermektedir.⁶⁴

Kur'an'da bu konu ile ilgili, "Ve onlar Allah'ın ulaştırılmasını emrettiği şeyi ulaştırırlar. Rablerinden ileri saygı ile titrer, kötü hesaptan korkarlar."(er-Ra'd 13/21) "Gerçekten, Rablerine olan haşyetlerinden dolayı saygıyla korkanlar"(el-M'mininun 23/57) ayetleri ve daha pek çok ayette saygı kavramı korku ile ilişkili olarak zikredilmiş ve Allah'tan sakınma gibi manalar taşıdığı söylenebilir.

Ayrıca saygı kavramı Hucurât suresinde edep konusu olarak zikredilmiş ve daha çok davranış olarak bir saygıdan bahsedilmiştir. Örneğin Peygamberin yanında sesi yükseltmemek,⁶⁵ O'na kendi aralarında ki gibi bağırmak,⁶⁶ O'na karşı gelmekten sakınmak⁶⁷ gibi ifadelerden anlaşılacağı üzere saygı davranışsal bir boyutta ele alınarak zikredilmiştir.

4.4. Takva

Sözlükte, "gnahtan sakınma, züht"⁶⁸ dini terim olarak ise "Allah'ı görüyormuşçasına bir bilinç içerisinde farzları, vacipleri hakkıyla yerine getirme; Allah'ın hoşnutluğunu kazanmak amacıyla nafileleri çokça yapma; sünnete uyma"⁶⁹ anlamlarına gelen takva kavramı Kur'an'da zikredilen kelimeler arasındadır.

⁵⁵ Akdemir, "Kur'an'da İtaat Kavramı Ve Peygambere İtaatin Mahiyeti", 426-427.

⁵⁶ Sabahattin zaşar, "saygı", *TDK Türkçe Sözlük* (İstanbul: Ema Yayınları, 2016), 382.

⁵⁷ MEB, *Dini Terimler Sözlüğü*, 4.

⁵⁸ MEB, *Dini Terimler Sözlüğü*, 5.

⁵⁹ MEB, *Dini Terimler Sözlüğü*, 130.

⁶⁰ MEB, *Dini Terimler Sözlüğü*, 153.

⁶¹ MEB, *Dini Terimler Sözlüğü*, 161.

⁶² MEB, *Dini Terimler Sözlüğü*, 185.

⁶³ MEB, *Dini Terimler Sözlüğü*, 349.

⁶⁴ Erkan Kral, "Kayıp Giden Bir Değer: Saygı", *ağdaş Yönetim Bilimleri Dergisi* 5/1 (Ocak 2018), 6-8.

⁶⁵ el-Hucurât 49/2.

⁶⁶ el-Hucurât 49/1.

⁶⁷ el-Hucurât 49/1.

⁶⁸ Yıldız, "Takva", 363.

⁶⁹ MEB, "Takva", *Dini Terimler Sözlüğü*, 349.

Ayrıca bir Şeyi zarara uğratacak Őeylerden korumak, saklamak, sakınmak, itaat etmek, saygı göstermek, kuvvetli bir himayeye girmek, korkmak Şeklinde tanımlanan takva, farklı türevleriyle Kur'an'da iki yüz elli sekiz defa zikredildiği bilinmektedir. Bunlar arasında; "...Şüphesiz ki Allah takva sahiplerini sever."(et-Tevbe 9/4) "Bunu, hem çağdaŐlarına, hem sonra gelecek olanlara 'ibret verici bir ceza', takva sahipleri için de bir oğt kıldık."(el-Bakara 2/66) "Allah'a ve ahiret gününe iman edenler, mallarıyla ve canlarıyla cihad etmekten (kaçınmak için) senden izin istemezler. Allah takva sahiplerini bilir."(et-Tevbe 9/44) "Şüphesiz, Allah'ın Resl'nn yanında seslerini alçak tutanlar; işte onlar, Allah kalplerini takva için imtihan etmiştir. Onlar için bir mağfiret ve büyük bir ecir vardır."(el-Hucurât 49/3) gibi daha pek çok ayetten anlaşılacağı üzere takva kavramından, Allah'a ve emirlerine gönülden inanan, oğt dinleyen, mallarını ve canlarını inançları uğruna feda edebilecek derece Allah'a bağlı olan kimseler kastedilmektedir.

Cahiliye döneminde takva, ister insandan ister hayvandan olsun, dıŐarıdan gelecek yıkıcı bir tehlikeye karşı bir kimsenin kendini savunma ve koruması olarak zikredilmiŐtir. Bu duruma göre cahiliyedeki takva, madd bir tehlikeden sakınmaktan ibarettir. Takva kavramı, Kur'an açısından cahiliyedeki "korunma" anlamını bünyesinde barındırmakla birlikte İslam'ın ahlk anlayıŐıyla uyumlu hle getirilerek yeni bir anlayıŐ içerisinde zikredilmiş ve böylece anlam geniŐlemesine uęramıŐtır. "Kur'an'da ittik ve takva çeşitli yerlerde birbirinden çok olmamakla birlikte farklı üç anlamda kullanıldığı ifade edilebilir. Bunlardan ilki Őirkten korunmak anlamındadır. Kelimenin Kur'an'da kullanıldığı ilk anlam budur. "Hani inkr edenler kalplerine taassubu, cahiliye taassubunu yerleŐtirmiŐlerdi. Allah ise Peygamberine ve inananlara huzur ve güvenini indirmiŐ ve onların takva sözünü tutmalarını saęlamıŐtı. Zaten onlar buna lyık ve ehil idiler. Allah her Şeyi hakkıyla bilmektedir."⁷⁰ ayetindeki takva, Őirkten korunma anlamı taŐımaktadır. İkinisi ise, Müslüman olduktan sonra küçük ve büyük günahlardan sakınmak anlamındadır. Kelime İslm'ın baŐlangıcını takip eden zamanlarda bu anlamı almıŐtır. "O ülkelerin halkı inanıp günahlardan sakınsalardı..."(el-A'rf 7/96) ayetindeki ittik bu anlama geldiği ifade edilebilir.⁷¹

Yukarıda zikredilen takva manalarından birinde de "Allah katında sizin en stnnz en takvalı (Allah'a karşı en saygılı) olanınızdır."(el-Hucurât, 49/13) buyrulurken, takva konusunda Allah'a karşı saygılı olma ve bu saygıya bağlı olarak O'nun emir ve yasaklarına uymanın Allah katında bizi değerli kılacağıını ifade edilmiştir. Bu ayette de takva kavramı saygı kavramı ile iliŐkili olarak verildiği görülmektedir.

Netice olarak takva kavramının kalp ve samimiyet ile ilgili bir kavram olduğundan hareketle "Allah'a saygı duyarak ve sakınarak O'nun buyruklarını iten, samimi bir niyet ile yerine getirme, emir ve yasaklarına uymada gönüllü olma" Şeklinde bir tanım geliŐtirilebilir.

4.5. Affetmek (BaęıŐlamak)

Sözlükte, "bir kusuru, suçu ya da cezayı baęıŐlama"⁷² gibi anlamlara gelen affetme veya baęıŐlama, dini bir terim olarak da benzer açıklamalara tekabül etmektedir.⁷³ "Affeden, baęıŐla-

---

⁷⁰ el-Fetih 48/26.

⁷¹ Mehmet alıŐkan, "Hucurât Suresi Bağlamında Takva", *Bozok Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 11/ 11 (Ocak 2017), 93.

⁷² Aydoğan, "Affetmek", 20; TDK, *Türkçe Sözlük*, 14; Yıldız, "Affetme", 7.

yan, acıyan” anlamında Allah’ın Esmâ-i Hüsna’sından biri olarak zikredilen “afv” ile ilişkili olan affetme kavramı Allah’ın merhameti ile de ilişkili olduğu söylenebilir.⁷⁴

Nefsani istekler ve Őeytanın oyunları gibi çeşitli sebeplerden dolayı günah işleyen insanlar, işledikleri bu günahların ahiret cezasını çekmek istemedikleri ve bundan dolayı bu cezalarından kurtulmayı istedikleri söylenebilir. Çünkü Allah, insanları böyle bir duyguyla yaratmıştır. İnanan kişinin en büyük isteklerinden biri, doğrudan cennete gidebilme olduğu söylenebilir. Bu isteğin gerçekleşmesi için, bireyin işlemiş olduğu günahlardan arınması gerekmektedir. Bu sebeple Kuran ve sünnette günahlardan arınma yolları bildirilmiştir ki İlhi sevginin bir gereğidir. Bu sevgi bir hadiste Őöyle ifade bulunmuştur: “Allah mahlkatı yarattığında, yanındaki arşın üstünde bulunan kitabına: ‘Merhametim, öfkemi geçti’ yazmıştır”. Buradan da anlaşılacağı üzere insanın işlediği bütün günahları bağışlayan Allah’tır. Ancak Allah, insanların daha dünyada iken bağışlanmalarını tövbe, istiğfar gibi sebeplere bağlı kılmıştır. Allah’ı ortak koşma haricindeki günahlar ile ahirete intikal eden kişinin günahlarının bağışlanması ise Őefaat yani Allah’ın dilemesi, O’nun ltf ve merhameti ile olacağı bildirilmektedir.⁷⁵

Hucurât suresinde bu kavramın istenmeyen davranışları ıslah etme açısından kullanıldığı görülmektedir. Örneğin; “Onlar, sen yanlarına çıkıncaya kadar sabretsele, elbette kendileri için daha iyi olurdu. Allah, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.”⁷⁶ ayetinde sabretmemenin hoş karşılanmadığı ifade edildikten sonra Allah’ın merhameti ve affedici olması dile getirilmiştir. Bu da bize göstermektedir ki eğitim adına yanlış olan bir davranış cezadan önce ıslah edilmeyi ve iyileştirmeyi gerektirir.

4.6. Sabır

Sabır kelimesi Arapça bir kelime olup *sabera* kökünden gelmektedir. Bu bağlamda kelimenin darlık zamanında zor ve g bir durumda kişinin kendini tutması ve kendine hkim olması anlamına geldiği ifade edilmektedir.⁷⁷ Ayrıca sözlükte, acı ve üzücü durumlar karşısında direnç gösterme katlanma, üzücü durumlar ve zor durumlar karşısında sessiz kalmak ve felaketin geçmesini bekleme gibi anlamlara gelmektedir.⁷⁸

İstilahî manalara bakıldığında ise sabır kavramının, nefsin arzularını ve tembelliği bırakıp ilahi iradenin buyruklarını yerine getirme, bela ve musibetleri Allah’tan başkasına arz etmemek, duygularını kontrol altında tutmak, karşılaşılan g durumlar karşısında yaratıcıya sığınma ve ondan manevî g olarak dayanma gibi anlamlara geldiği ifade edilebilir.⁷⁹

⁷³ MEB, *Dini Terimler Sözlüğü*, 6.

⁷⁴ MEB, *Dini Terimler Sözlüğü*, 7.

⁷⁵ Harun zelik, “Hadislerle Göre Günahların Bağışlanma Yolları 1”, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 34 (Ocak 2010), 141.

⁷⁶ el-Hucurât 49/5.

⁷⁷ Ltfi Doğan, *Fatiha ve Hucurât Surelerinin Meal ve Tefsiri* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2011), 135.

⁷⁸ Ahmet Selçuk, “Sabır”, *Türkçe Sözlük* (Ankara: Karatay Okul Yayınları, 2014), 323.

⁷⁹ Fatih Tok & H. İbrahim Kahraman, “Cahiliyeden İslam’a ‘Sabır’ Kavramı”, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 6/10 (Ocak 2019), 94.

Bununla birlikte Kur'an'da da pek çok ayette sabredenlere cennet vaat edilmiştir.⁸⁰ Sabredenlere büyük mkfat verileceęi⁸¹ gibi uhrevi vaatlerin yanında, zorlukla beraber bir kolaylık olduęu⁸² buyrularak dünyevi manada da insanların sabretmesinin gerekliliğine değinilmiştir.

Hucurât suresinde bu kavramın neredeyse baştan sona zikredildiği görülmektedir. Peygambere odanın dışından seslenenlerin sabretmesinin daha hayırlı olacağı, fasık kimsenin getirdiği haberin sabırla araştırılması, mücadele eden iki gurup arasında adaletli olma ve iman ettikten sonra imanlarını başa kakma konularına değinen ayetlerin hepsinde bir sabır konusunda değinildiğini görmek mümkündür. Bu da bize sabrın temel ilkelerden olduğu ve öğretimde süreç boyunca elden bırakılmaması konusunda fikir vermektedir.

4.7. Tefekkür

Tefekkür kavramı Arapçada f-k-r kökünden türetilmiştir. Türkçe'de ise düşünme düşünüş gibi anlamlara gelir. Arapçada tefekkürün yanı sıra nazar, tedebbür, itibar ve taakkul kavramları da benzer manaya gelmektedir. Bu yönüyle kavramın gözle bakmanın yanı sıra kalp gözüyle bakma manalarını da taşıdığı söylenebilir.⁸³ Dini bir terim olarak tefekkür, "ibret alınacak ve faydalanacak Şekilde derin düşünme Allah'ın sıfatlarını ve nimetlerini düşünme" Şeklinde ifade edilmiştir.⁸⁴

Bu konuyla ilgili olarak Kur'an-ı Kerim'de; "Onlar ayaktayken otururken ve yanları üstünde yatarken Allah'ı hatırlayıp anarlar ve göklerin yerin yaratılışı hakkında tefekkür ederler..."⁸⁵ buyrulur. (li İmrân 3/191). Buna göre tefekkürün derin manalı ve istifade edici, ders ıkarıcı, Őıkredici bir düşünme biçimi Şekilde ifade edilebilir.

Farklı bir ayette ise, "İşte biz tefekkür eden bir kavim için yetleri böyle açıklarız." (el-A'rf 7/24) buyrulur. Bir ayette de; "Onlar Kur'an'ı tefekkür etmiyorlar mı? Yoksa kalpler üzerinde kilitler mi var?" (el-Muhammed 47/24) buyrulmaktadır. İnsan düşünen ve akıllı bir varlık olarak yaratılmıştır. Bu yaratılışa uygun olarak Allah Teâlâ ilk toplumdun bugüne, bu zamana kadar insanların doğru yolu bulmaları için ilahi kitaplar ve onları açıklayan Peygamberler göndermiştir. Buna göre Allah'ın Kur'an'da belirttiği gibi insanlar yaratılanlar üzerine düşünmeli ibret almalı ve Allah'a hamd etmelidir. Ayrıca Kur'an'da tefekkür kavramı üzerine zikredilen ayetler incelendiğinde tefekkürün bir ibadet olduğu sylenabilir.⁸⁶

Allah Teâlâ Kuran ayetleriyle düşünmeyi ve akıl etmeyi, Kalp ile de Tefekkür ederek olaylar ile ilgili derin düşünceler ile ibret almamızı istemektedir.⁸⁷ Ayrıca tefekküre engel olan bazı durumlarda vardır. Bunlar özellikle insanın yaratılanlar üzerine tefekkür etmesini, insanın yaratıcısına karşı vazifelerini yapmasını ve insanın ve varlıklarla münasebetini de olumsuz etkileye-

---

⁸⁰ er-Ra'd 13/24, el-Mminn 23/111, el-Furkn25/75.

⁸¹ el-Hd 11/11.

⁸² el-İnşirah 94/4-5.

⁸³ Kemal Szen, "Din Tefekkür İlişkisi", *Diyanet İلمي Dergi* 54/4 (Ocak 2018), 91.

⁸⁴ Selahattin amyar, *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi* 6 (Ankara: Gün Yayınları, 2018), 124.

⁸⁵ li İmrân 3/191.

⁸⁶ Mustafa etin, "Kur'an'da Tefekkür Kavramı", *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8 (Ekim 1994), 43-49.

⁸⁷ İbrahim Akgün, "Kur'an Perspektifinde Tefekkür ve Vasıtaları", *İğdir Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1 (Ocak 2013), 64-78.

bilmektedir. Bu durumlar özellikle gaflet, cehalet, kibir, taklit gibi olumsuz durumlardır. Bu gibi olumsuz tutumları insanın tefekkür etmesinin önündeki en büyük engeller olduğu, bunun zararının yalnız birey ile sınırlı kalmadığı, diğer insanlara da ulaştığı ifade edilebilir.⁸⁸

Tefekkür kavram eğitimin önemli kısımlarından birini oluşturmaktadır. Yukarıda da zikredildiği üzere düşünmek Kur'an'da pek çok defa zikredilerek bu konuda insanlar teşvik edilmiştir. Akli bir yönü olmanın yanında kalbi bir yönü de bulunan tefekkür olaylar arasında bağ kurarak öğrenmenin gerçekleşmesini sağlayan en önemli unsurdur.

4.8. Fasık

Fasık kelimesi Arapça *fisk* kökünden türemiş bir kelimedir. Buna göre bu kavram Arapça'da farenin yuvasından çıkıp çevresine zarar vermesi ve bozgun yapması dolayısıyla bu manayı taşıdığı ifade edilmektedir.⁸⁹ Terim anlamına bakıldığında ise, dini hükümleri emir ve yasakları çiğneyen kimse veya yalan haber yayan kimse olarak tanımlandığı söylenbilir. Bununla ilgili Kur'an-ı Kerim'de fasık kimselerin sözüne itimat edilmemesi gerektiği ve fasık kimseden gelen haberlerin doğruluğunun araştırılması gerektiği vurgulanmaktadır.⁹⁰

Buna göre fasık, insanları doğrudan saptıran ve gerçek olmayan bilgiler sunan kimseye denmekle birlikte Kur'an'ın birçok ayetinde fasık ile ilgili bozgunculuğu yapanların bizzat akıllı kimseler olduğu vurgulanmış, ancak bu kimselerin niyetlerinin kötü olduğu belirtilmiştir.⁹¹ Ayrıca Hucurât suresi altıncı ve on birinci ayetlerinde fasık kavramı, yoldan çıkmış kimse şeklinde tanımlandığı görülmektedir.⁹²

Hucurât Suresinde zikredilen “ *Ey iman edenler fasık biri size haber getirdiğinde o haberin doğruluğunu iyice araştırın yoksa bilmeden birilerine zarar verir ve yaptığınız da pişman olursunuz.*” (el-Hucurât 49/6) ayetiyle Allah'ın Müslümanlara yeni bir ahlak kuralını beyan ettiği söylenbilir. Bu noktada bilmeden bilgisiz bir şekilde hareket etmenin sonuçlarını pişmanlık olacağı vurgulanan ayette bilginin araştırılmasının, imanın bir gereği olduğu da vurgulanmaktadır.⁹³

Bununla birlikte ayette fasık, yani iman konusunda problemi olan bir kimsenin verdiği haberin doğruluğunu araştırılmasının bir vazife olduğu vurgulanmaktadır. Bu konuda doğacak çeşitli sorun ve sıkıntıların bireyle birlikte toplumu da etkileyeceği zararının tüm toplumca hissedilebileceği vurgulanmaktadır. Bu ayetin devamında gelen ayetlerde ise iman konusunda Müslümanlara nasihat edilmekte ve ahlaki dersler verilmektedir.⁹⁴

İslam'ın inen ilk “oku” ayeti ilim ve irfan konusunda atılan ilk adım olarak görülebilir. Buna göre ilmin konusu bilgiyi oluşturur. Bilginin doğruluğu ise ilme kaynak teşkil eder. Bu noktadan hareketle verilen bilgilerin sağlam sağlıklı ve doğru olması bu bilgi üzerine inşa edile-

⁸⁸ İbrahim Akgün, “Tefekkür ve Tefekküre Engel Durumlar”, *Iğdır Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 6 (Ocak 2015), 106-115.

⁸⁹ Metin zdemir, “Anlam Kaymasına Uğrayan Kur'ani Bir Kavram: Fasık”, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 2 (Ocak 1998), 3.

⁹⁰ Musa Kazım Yılmaz, “Fasık ve Eğlence”, *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 3/3 (Ocak 1997), 18-23.

⁹¹ el-Bakara 26/99, li İmrân 82, el-Mide 25/59.

⁹² el-Hucurât 49/6-11.

⁹³ şahin Güven, *Erdemli Toplumun İnşası (Hucurât Suresi Tefsiri)* (İstanbul: Düşün Yayıncılık, 2012), 167.

⁹⁴ Doğan, *Fatiha ve Hucurât Surelerinin Meal ve Tefsiri*, 63-64.

cek ilmin de kalıcı olmasını sağlar. Bu halde bilginin nereden ve nasıl geldiği, doğruluğu ve kaynağı belirlenmeli ve tespit edilmeli, buna göre hareket edilmelidir. Bu sebeple doğru bilgi önemlidir, önemini korumaya devam edecektir. Aksi halde doğru olmayan bilgilerle hareket etmek hem bireye hem de topluma zarar verebilir.

4.9. Gıybet, Sui Zan ve Tecessüs

Hucurât suresinin on ikinci ayetinde “*Ey iman edenler zannın çoğundan sakının. Çünkü zannın bir kısmı günahdır. Birbirinizin kusurlarını ve mahremiyetini araştırmayın, birbirinizin gıybetini yapmayın herhangi biriniz ölü kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı? İşte bundan tiksindiniz Allah'a karşı gelmekten sakının şüphesiz Allah tövbeyi çok kabul eden ve çok merhametli olandır.*”⁹⁵ buyrulmaktadır. Bu ayet doğrultusunda Mü'minlerin bu üç yasak ile ilgili dikkat etmesi gereken pek çok nokta vardır. Başkasının arkasından konuşmanın karşılığında verilen misal ise hiçbir insanın hoşlanmayacağı türden bir örnektir. Buna göre gıybetin her türlüşünü saklandığını ifade edebiliriz. Aynı şekilde başkaları ile ilgili iyi düşüncelere sahip olmak ve güzel düşünce beslemek dinimizce hoş karşılanırken başkası ile ilgili olumsuz düşünceler içinde olmak da yerilmiştir. Başkasının kusurlarını araştırma ve mahremiyeti ile ilgili casusluk yapmak da dinen yasaklanan tutum ve davranışlar içindedir.⁹⁶

Zira Peygamberin bir hadisinde ifade ettiği gibi, “Müslüman diğer Müslümanların elinden ve dilinden emin olduğu kimsedir.” Bu nedenle bir mümin hem güvenen hem de kendisine güvenilen bir kimse olmalıdır. Ayrıca Kur'an'da gıybet eden ve arkadan çekiştirenlerle, kişileri alay ve eğlence konusu yapan kimseler ateşe atılmakla tehdit edilerek insanların bu davranışlardan uzak durmaları istenmektedir.⁹⁷

Bununla birlikte sözlükte “kötü zan ve kuşku”⁹⁸ manasına gelen suizan kelimesi ile “bir başkasının gizli durumlarını araştırma”⁹⁹ manasına gelen tecessüs kavramları da yasaklanarak bu konuda Hucurât suresinde: “*Ey iman edenler! Zannın çoğundan sakının. Çünkü zannın bir kısmı günahdır. Birbirinizin suçunu araştırmayın; kimse kimseyi çekiştirmesin; hangi biriniz ölü kardeşinin etini yemekten hoşlanır? Ondan tiksiniyorsunuz; Allah'tan sakının, şüphesiz Allah tövbeleri daima kabul edendir ve size karşı çok şefkatlidir.*” (el-Hucurat 49/12) buyrulurken bu davranış bozukluğu olarak nitelendirilebilecek durumlar yasaklanmıştır.

4.10. Alay Etme

Alaya almak, karşısındaki kişiyle öfke, mizah ve belirsizlik arası bir konuşmayı barındıran iletişim türü olduğu söylenebilir. Kur'an'da Hümeze suresi ve Hucurât suresinde alaya almanın yerildiği görülmekte ve bu kimselerin Hümeze Suresinde belirtildiğine göre ateşe atılmakla tehdit edildiği görülmektedir.¹⁰⁰

---

⁹⁵ el-Hucurât 49/12.

⁹⁶ Mehmet Yusuf Yagır, “Günümüz Medyasının Hucurât Suresindeki Bazı Ahlâkî İlkelere Göre Değerlendirilmesi”, *E-Şarkiyat İlmî Araştırmalar Dergisi* 10/2 (Ocak 2018), 646-648.

⁹⁷ Ali Şimşek, “Hümeze Suresi'nde Ahlâkî Yozlaşma Unsurları”, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 43 (Ocak 2015), 251.

⁹⁸ MEB, *Dini Terimler Sözlüğü*, 396.

⁹⁹ MEB, *Dini Terimler Sözlüğü*, 355.

¹⁰⁰ Şimşek, “Hümeze Suresi'nde Ahlâkî Yozlaşma Unsurları”, 253.

Hucurât suresinin birinci ayetinde “*Ey iman edenler bir topluluk diğer topluluğu alaya almasın olur ki alay edenler Allah katında onlardan daha hayırlıdır.*” buyrulmaktadır. Buna göre alay etmenin Allah katında yerilen bir davranış olduğu görülmektedir. Buna göre bilgi sahibi olmadan hüküm vermenin veya bir davranışta bulunmanın yanlış olduğunu anlayabiliyoruz.

Yine aynı şekilde müşriklerin Peygamberimiz¹⁰¹ ve inananlara¹⁰² karşı alay ettiklerini Kur'an'daki ayetlerden görebiliyoruz. Ayrıca bu ayette “birbirinizi karalamayın” ifadesiyle Müslümanların kardeşliğine hanel getirecek davranışların yasaklanması insanların iman ve takva konusunda kendilerine çeki düzen vermeleri gerektiği sonucunu çıkarabiliriz.¹⁰³

4.11. Mücadele

Bu konuyla ilgili olarak Hucurât Suresinde “*Eğer müminlerden iki grup birbiriyle kavgaya tutuşursa onların aralarını düzeltin ikisinden biri diğerinin hakkına tecavüz etmiş olursa Allah'ın emrine geri dönünceye kadar haksızlık yapanlara karşı savaşın dönerlerse aralarındaki anlaşmazlığı adaletle çözün herkese hakkını verin Allah hakkı yerine getirenleri sever.*” (el-Hucurât 49/9) buyrulmaktadır.

Buna göre Müslüman bir yönetim altında isyanın geçerli nedenleri yok ise o isyan haksız isyan olarak değerlendirilmiş ve bununla meşru yollarla mücadele etmek gerektiği ifade edilmiştir. Ayrıca bu noktada asla adaletten taviz verilmemesi gerektiği vurgulanmıştır. Yapılan isyanın haksız ise hak yola dönünceye kadar mücadele edilmesi ve sonunda Allah'ın buyruğu gereği adil olunması gerektiği ifade edilmektedir.¹⁰⁴ Ayrıca zulmedene dahi adaletli olmak gerektiği gibi bir anlam çıkarabileceğimiz bu ayetten her koşulda adalet üzerine bir yol tutulması gerektiğini de söyleyebiliriz.

Bu ayet öncesi ve sonrasındaki ayet ile birlikte ele alındığında Müslümanların kardeş olduğu vurgusu yapılmış ve bu kardeşliğin bozulmaması için tedbirlerin alınması gerektiği belirtilmiştir. Bu yönüyle kardeşliğe zarar verecek herhangi bir durumda Allah Teâlâ Müslümanların nasıl davranmaları gerektiğini bildirmiştir.¹⁰⁵

Netice olarak Hucurât suresinde mücadele kavramından karşı tarafa zarar vermeden ışlah etme ve hak yola döndürme amacı güdülerek muamele edilmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Ayrıca mücadelenin adalet çizgisinden sapmadan yerine getirilmesi gerektiğini anlıyoruz. Buna göre mücadelenin kelime anlamı itibari ile “karşılıklı olarak iki gurubun savaşı” kastedilse de Hucurât suresinde adalet üzerine yola getirme çabası, hak ile ışlah etme gayesi şeklinde manalar taşıdığını görülmektedir.

4.12. Başa Kakmak

Başa kakmak ifadesi Kur'an'da “insanı minnet altında bırakmak” anlamına gelmektedir.¹⁰⁶ Buna göre Hucurât suresi on yedinci ayette “*Boyun eğmelerini sana bir iyilik yapmış gibi gösteriyorlar onlara şöyle söyle; boyun eğmiş olmanızı bana yapılmış bir iyilik saymayın. Eğer dürüst olacaksınız*

¹⁰¹ es-Sfft 37/12.

¹⁰² el-Mutaffifin 83/29,31.

¹⁰³ Yağır, “Günümüz Medyasının Hucurât Suresindeki Bazı Ahlâkî İkelere Göre Değerlendirilmesi”, 646.

¹⁰⁴ Güven, *Erdemli Toplumun İnşası (Hucurât Suresi Tefsiri)*, 225-228.

¹⁰⁵ Doğan, *Fatiha ve Hucurât Surelerinin Meal ve Tefsiri*, 67-68.

¹⁰⁶ el-Hucurât 49/17.

asıl Allah sizin için iman yolunu açarak size lütufta bulunmuştur.” buyrulmaktadır. Buna göre Müslümanlardan bazıları imanlarını başa kakmamaları konusunda uyarılmıştır. Allah'a verdiği nimetler ve hidayet için şükredilmesi gerektiği, yaptıklarının başa kakılacak bir şey olmadığı hatırlatılmış ve bu konuda iman edenlerin kendilerine çekidüzen vermeleri istenmiştir.¹⁰⁷ Bu ayetin hemen öncesinde ise bedevilerin Allah'a din öğretmeye kalkıştığı ifade edilmiş ve bu noktada bedevilerin “iman ettik” sözüyle Allah'a din öğretmeye kalkışma ifadeleri birlikte kullanılmıştır. Devamında Allah'ın yer ve gökler arasındaki her şeyi bildiği hatırlatılarak bu konuda tabiri yerinde ifade ile iman konusunda başa kakma cehaletine düşen bedeviler başta olmak üzere bu gibi düşüncede olan tüm insanlar uyarılmıştır.¹⁰⁸

5. Hucurât Suresi'nde Din Eğitimi Bağlamında İman ve Ahlâk Eğitimi

Genel manada bakıldığı zaman Hucurât suresinde yeni bir toplumun inşası sürecinde iman ve ahlak eğitimi ile ilgili pek çok unsur barındırdığı söylenebilir. Fetih ve savaşlarla geçen uzun bir aranın ardından Mekke merkezli bir toplum inşası sürecinde ahlak suresi olarak zikredebileceğimiz Hucurât suresi iman ve ahlak konusunda inananlar için gerekli ders ve ğtleri barındırmaktadır. Bu doğrultuda Hucurât suresinin iki bölüme ayırmak mümkündür. İnanlara hitaben indirilen surenin Allah ve resulüne karşı iman bölümü ile insanlar arasında ilişkilerde gerekli olan ahlak kurallarının belirtildiği sylenabilir. Bu noktada din eğitimi açısından bakıldığında iman ve ahlak eğitimi açısından pek çok ilkenin çıkarılabileceğini söylemek mümkündür.

5.1. İman Eğitimi

5.1.1. Allah'a ve Resulüne İtaat

Hucurât suresinde; “Ey iman edenler söz ve davranışlarınızda Allah ve resulünün önüne geçmeyin, Allah'a itaatsizlikten sakının şüphesiz Allah her şeyi işitmekte ve bilmektedir.”¹⁰⁹ buyrulur. Bu ayetin nüzul sebebi olarak birkaç önemli olayın yaşandığı rivayet edilmektedir. Bunlardan ilki Temim kabilesinden Peygambere gelen heyetin yanında Hz Ebu Bekir ve Hz mer'in kimin emir seçileceği konusunda münakaşa etmesidir. Diğer bazı kimselerin Kurban Bayramı günü Peygamberden evvel kurban kesmesi ve Peygamberin de bu kişilere yeniden kurban kesmelerini istemesidir. Diğer bir rivayete göre ise sahabeden birkaç kişinin yaşanmış bazı olaylarla ilgili olarak “şöyle ayet inse daha iyi olurdu” şeklinde ifadeler kullanmaları, başka bir rivayette de Peygambere uzak yerlerden gelen heyetlerle konuşmada ashaptan bazılarının aceleci davranıp Peygamberden önce selamlama ve konuşmaya başlaması üzerine bu ayetin indiği rivayet edilmektedir.¹¹⁰

Hucurât Suresi ile ilgili kavramlar açıklanırken saygı kavramının “değer vermeden dolayı duyulan bir hürmet” olduğu ifade edilmişti. Bu bağlamda Hucurât suresi ilk ayetinde “Ey iman edenler söz ve davranışlarınızla Allah ve Resulünün önüne geçmeyin Allah'a itaatsizlikten sakın şüphesiz Allah her şeyi işitmekte ve bilmektedir.”(el-Hucurât 49/1) buyrulurken öncelikle Allah'a

---

¹⁰⁷ Doğan, *Fatiha ve Hucurât Surelerinin Meal ve Tefsiri*, 125-126.

¹⁰⁸ Güven, *Erdemli Toplumun İnşası (Hucurât Suresi Tefsiri)*, 323-324.

¹⁰⁹ el-Hucurât 49/1.

¹¹⁰ Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 7/188-189.

ve Resl'ne karşı saygı ve edep konusunda dikkatli olunması gerektiğinin vurgulandığı ifade edilmelidir.¹¹¹

Buna göre ayeti incelediğimizde "Allah ve Resul'ünün önüne geçmeyin" ifadesinden Allah, bir Müslümanın aldığı kararda, hükümlerde, tercihlerinde ve davranışlarında hem Allah'ı hem de Resulünü ığnememesi emredilmektedir. Burada Allah ile birlikte Peygamberin de zikredilmiş olmasının nedeni olarak Peygamber'in dinin tebliğcisi olduğu söylenebilir. nne geçmemek ifadesi ile yalnız Peygamber yanındayken değil O'nun olmadığı zamanlarda da sözlerinin ığnememesi ifade edilmektedir.¹¹²

Ayetin başında zikredilen "Ey iman edenler" ifadesi inanan kimselere karşı yapılmış en güzel hitap cümlesi olduğu ifade edilebilir. Ayrıca bu ayetle ilgili, herhangi bir konuda ashabin Peygambere müracaat etmeden hareket etmediği, Peygamberden fikir aldığı ve ona danıştığını söylemek mümkündür.¹¹³ Yine aynı şekilde ayetten Peygambere saygı duyulmasının nedeni O'nun iletlediği vahiy ile ilgisinin bulunduğunu ifade edebiliriz. Nitekim hayat içinde sözlerini dinleyip kendimize rehber edinebileceğimiz bir kimseye aynı zamanda saygı da duyarız. Çünkü saygı duyulmayan bir kimsenin sözlerinin de ehemmiyetinin olmadığı sylenabilir.¹¹⁴

Allah ve Resul'ne saygı duymamanın imanın bir parçası olduğu vurgulanan ayette bu saygıyı yok sayan ve Allah ve Resul'ünün hükmüne aykırı davrananların cezasını göreceği ilerleyen ayetlerde de görmek mümkündür. Zira ilahi bir emir olarak Allah ve Resul'ne saygı duymamanın sonucunun cezayı gerektirdiği de ifade edilmektedir.¹¹⁵

Ayrıca bu ayetten İslam Devleti'nde toplumsal muamelenin kuralları belirlenmiş Veda Hutbesi'nde de belirtildiği gibi insanların Kur'an ve Sünnete uydukları sürece yoldan ıkmayacakları belirtilerek bu noktada saygının hem diğer insanlarla ilişkilerde hem de inanç gereği önemli olduğu vurgulanmıştır.¹¹⁶

Birinci ayeti izleyen ayetlerde ise;

İkinci ayet: "Ey iman edenler, seslerinizi Peygamberin sesinin üstüne yükseltmeyin ve birbirinize bağırdığınız gibi, ona sözle bağırıp-söylemeyin; yoksa siz şuurunda değilken, amelleriniz boşa gider." (el-Hucurât 49/2)

nc ayet: "şüphesiz, Allah'ın Resl'nn yanında seslerini alçak tutanlar; işte onlar, Allah kalplerini takva için imtihan etmiştir. Onlar için bir mağfiret ve büyük bir ecir vardır." (el-Hucurât 49/3)

Dördüncü ayet: "şüphesiz, hücrelerin ardından sana seslenenler de, onların çoğu aklını kullanmıyor." (el-Hucurât 49/4)

¹¹¹ Musa Kazım Yılmaz, "Hucurât Suresinin ne çıkardığı Âdâb-I Muaşeret", *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 22/38 (Ocak 2017), 5.

¹¹² Karaman, *Kur'an Yolu*, 5/86-87.

¹¹³ Seyyid Kutup, *F Zilâli'l Kur'an*, ev. İ. Hakkı şengüler vd. (İstanbul: Hikmet Yayınevi, 1973), 487-489.

¹¹⁴ Ateş, *Yüce Kur'an'ın ağdaş Tefsiri*, 13/509-510.

¹¹⁵ Mehmed Vehbi Efendi, *Hlasat'l Beyân F Tefsir'il Kur'an* (İstanbul: dal Neşriyat, 1968), 5479.

¹¹⁶ Mevdudi, *Tefhimu'l Kur'an*, 5/434.

Beşinci ayet: “Eğer gerçekten, yanlarına çıkıncaya kadar sabretmiş olsalardı, herhalde (bu,) kendileri için daha hayırlı olurdu. Allah, çok bağışlayandır, çok esirgeyendir.” (el-Hucurât 49/5) buyrulmaktadır.

Bu ayetlerde kuşkusuz Allah ve Peygambere saygının gerekli olduğu ifade edilmiştir. Buna göre daha önce de zikredildiği gibi Peygamber yanında konuşurken onun sesini bastırarak şekilde konuşma veya onunla konuşurken herhangi biriyle konuşuyormuş gibi bağıra çağıra konuşmak yasaklanmış bu davranışını sonuçlarının ise amellerin boşa gitmesi olabileceği bildirilmiştir. Peygamber'in yanında ve onun sözü üstüne çıkmayanlara ise ödül vaat edilmiştir. Aynı şekilde Peygamberin odasının önünde onunla görüşmek için gelenlerin saygısızca bağırması düşüncesizlik olarak ifade edilerek toplumsal olarak ahlaki bir erdemin vurgusu yapılmıştır.¹¹⁷ Burada dikkat çeken bir diğer husus Peygamberin makamı dolayısıyla saygıyı hak ettiği, sıradanlaştırılması gerektiği şayet insanların birbirlerine karşı sıradan rahatlığının Peygambere karşı devam etmesi başta onun makamına saygısızlık olarak görülerek amellerin boşa gidebileceği hatırlatılmıştır.¹¹⁸

Tüm bunlardan hareketle Peygambere karşı saygılı olma konusunda O'nun sözünden öncesi söz söylememe, Peygamber başta olmak üzere başkalarıyla yüksek sesle konuşup saygısızlık etmeme, Peygamber ve ailesine karşı edep ve saygılı olma gibi konularda insanların dikkatli olması gerektiği belirtilmektedir. Bunun ilahi bir buyruk olduğu aksi yönde davrananların cezayı hak ettiği ifade edilmektedir.¹¹⁹ Ayrıca ayetlerde yer alan “Allah ve Reslnn ...” ifadesinden hareketle hiyerarşik bir düzende evvela Allah'a sonra da Peygambere saygı duyulması ve ona göre davranışların sergilenmesi gerektiğini anlayabiliyoruz. Bu da bize eğitim de eğiticiye saygı duyma konusunda fikir vermektedir. Şayet bir eğitim ortamında eğiticiye itaat edilmiyorsa orada bir eğitimden bahsetmek mümkün olmaz. Eğitimciye saygı duymak eğitimin en büyük parçası ve öğrenmenin ilk adımıdır. Şayet bir insanın saygı duymadığı birinden bir şey öğrenemeyeceği, öğrense de kalıcı olamayacağı söylenebilir.

5.1.2. Allah Resln Öncü ve Örnek Saymak

Bu konu ile ilgili olarak Hucurât Suresi yedinci ayette: “Ve bilin ki Allah'ın Resl içinizdedir. Eğer O, size birçok işlerde uysaydı, elbette sıkıntıya düşerdiniz. Ancak Allah size imanı sevdirdi, onu kalplerinizde süsleyip-çekici kıldı ve size inkârı, fıskı ve isyanı çirkin gösterdi. İşte onlar, doğru yolu bulmuş (irşad) olanlardır.” Sekizinci ayette ise: “Allah'tan bir fazl (bir ihsan ve lütuf) ve bir nimet olarak. Allah, bilendir hüküm ve hikmet sahibidir.” buyrulmaktadır.

Bu ayetler bir önceki ayet ile ilgili ve ilişkilidir. Bir önceki ayette fasık bir kimsenin getirdiği haberin araştırılması ile ilgili bilgiler verilmekteydi. Nitekim fasık bir kimsenin getirdiği haberin ardından Peygamber ve ashabın öfkelenildiği ve Mustalikoğulları'nın üzerine bir ordu gönderme fikri konusunda ashabın ısrarcı olduğu belirtilmiştir. Bu ısrarın üzerine inen bu ayet-

---

¹¹⁷ Karaman, *Kur'an Yolu*, 5/87-89.

¹¹⁸ Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 7/190; Mevdudi, *Tefhimu'l Kur'an*, 5/435.

¹¹⁹ Ateş, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, 13/513; Mehmed Vehbi Efendi, *Hlasat'l Beyân*, 13/5481-5487.

lerde ise Allah ve Resul'ünün karar verme konusunda yetkili olduğu Şayet Peygamberin Müslümanlara uyarsa Müslümanların çok büyük sıkıntıya gireceği ifade edilmiştir.¹²⁰

Nitekim Peygamberin insanlarla birlikte olması ve Müslümanlar arasında lider olması hatırlatılarak vazifesi gereği insanların kendi başına karar almadan Peygambere danışmaları ve onu örnek almaları gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca ayette “Şayet O birçok işte size uysaydı Şüphesiz sıkıntıya düşerdiniz.” ifadeleri ile insanların hata yapabildiği ve bu hatalı davranışın sonuçlarının da bu kararı alanları etkileyebileceği ifade edilmiştir.¹²¹ Bu sebepten dolayı yukarıda zikredilen vergi toplama olayı ve Velid'in haberi üzerine cereyan eden olaylarda Şayet Peygamber insanlara uyup ordusuyla Mustalikoğulları'na saldırsaydı, haksız yere bir kabileye zulmedebilir, bu durumda insanlar da Allah katında ve Peygambere karşı pişman olup sonuçlarına katlanmaları gerekebilirdi.¹²² Bu noktada ayetin devamında “Allah size imanı sevdirdi gnlnze sindirdi.” ifadesiyle de insanların bu olay karşısında aceleci tavırları nlenmiş ve insanlar için felakete dönüşebilecek bir kararın engellenmiştir. Nitekim Allah Resulü'ne itaat, inanç esaslarının bir parçasıdır. Ayrıca bireysel anlamda onun kararlarına riayet etmek ve bu yönde davranış geliştirmek ve imanın amele dönüşmüş hali olduğu söylenebilir. Bu yönüyle Allah, insanlara önce Peygamberi dinlemelerini hatalı davranışlardan dönmelerini, sonra bu konuda Peygambere uyan, kararlarını benimseyenlerin iman ehli olduğunu vurgulayarak ahlaki bir boyutta Müslümanların davranışlarını terbiye ettiği görülmektedir.¹²³

Ayrıca ayette Peygambere itaatin gerekliliği ifade edilmiş ve toplumsal manada Müslüman kardeşliğinin zedelenmesi nlenmiştir. Nitekim ayetin devamında emre aykırı davranan ve inkrn çirkinliği belirtilerek Müslümanların hatalı kararlardan kendi rızası ile vazgeçmeleri hedeflenmiştir. Hata zerine ısrar etmeyen ve bundan dönenlerin doğru yolda olduğu ifade edilerek insanların eğitimi konusunda ahlaki bir boyut kazandırıldığı anlaşılmaktadır.¹²⁴ Eğitim açısından bakıldığında eğiticiye duyulan güven, sevgi ve sayđı eğitici kimsenin örnek alınmasını da sağlar. Hatalı davranışta bulunan kimselerin affedilmesi ve onların doğru olana kendi rızası yönlendirilmesi konusunda yardımcı olmanın da terbiye unsuru olduğu söylenebilir. Böyle bir davranışın ceza yerine yönlendirme olması da sevgi ile karşılıklı bulduğunda terbiye edici ile terbiye edilen arasında öğretimin ilk adımı atılmış olur.

Ayetin devamında ise imanın sevdirmesi ve gönülleri ısındırılmasının ardından iman ve inkrn bir arada bulunmayacağından hareketle inkr, isyan ve kfrn çirkin olduğu belirtilerek, inananların bunlardan sakınması ve bunlar arasında tercih yapmaları istendiği söylenebilir. İmanı seçenlerin doğru yolda olduğu işaret edilerek doğru tercihin iman yönünde olması gerektiği de ayrıca vurgulandığı ifade edilebilir.¹²⁵

5.1.3. Gerçek Manada İman Edenlerin zellikleri

¹²⁰ Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 7/197; Mevdudi, *Tefhimu'l Kur'an*, 5/439.

¹²¹ Kutup, *F Zilâli'l Kur'an*, 13/495-496.

¹²² Mehmed Vehbi Efendi, *Hlasat'l Beyân*, 13/5492-5493.

¹²³ Güven, *Erdemli Toplumun İnaşası (Hucurât Suresi Tefsiri)*, 198-200.

¹²⁴ Doğan, *Fatiha ve Hucurât Surelerinin Meal ve Tefsiri*, 64-65.

¹²⁵ Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 7/198; Kutup, *F Zilâli'l Kur'an*, 13/496; Mehmed Vehbi Efendi, *Hlasat'l Beyân*, 13/5493.

Bu konuyla ilgili olarak Hucurât Suresinin on dört ile on sekizinci ayetleri arasında; “Bedeviler iman ettik dediler. Őunu söyle henüz iman gnlnze yerleŐmediđine göre sadece boyun eğdiniz. Bununla beraber Allah’a ve Resulü’ne itaat ederseniz yaptığınız hiçbir Şeyi boşa çıkarmaz. Allah çok bađıŐlayıcı ve çok esirgeyicidir.”(el-Hucurât 49/14)

“Mü’minler ancak Allah’a iman eden sonra Őüpheye düŐmeyen Allah yolunda mallarıyla ve canlarıyla cihad eden kimsedir. İleri dıŐları bir olanlar işte bunlardır.”(el-Hucurât 49/15)

“Göklerde ve yerde olanları bildiği halde Allah’a dininizi öğretmeye mi kalkıŐıyorsunuz? Allah her Şeyi bilmektedir.”(el-Hucurât 49/16)

“Allah’a boyun eğmelerini sana bir iyilik yapmıŐ gibi gösteriyorlar. Onlara Őöyle söyle teslim olmanızı bana yapılmıŐ bir iyilik saymayın. Eğer dürüst olacaksınız asıl Allah sizin için iman yolunu açarak o size lütufta bulunmuştur.”(el-Hucurât 49/17)

“Allah göklerin ve yerin gizlisini bilir Allah bütün yaptıklarınızı görmektedir.”(el-Hucurât 49/18) buyrulmaktadır.

Ayetin nüzul ettiği dönemde l bedevileri İslam Devleti’nden pay ve yardım alabilmek için boyun eğip, teslim oluyorlardı. Ancak bunu yaparken çoğu zaman amaçları yalnız maddi bir kazanç elde etmektir. İman bakımından herhangi bir kaygıları veya düŐünceleri yoktu. Bunların zerine inen ayetlerde asıl imanın ve iman edenlerin hangi vasıflara sahip olduğu bildirilmiştir. Buna göre imana giden yolda ilk adımın boyun eğmek olduğu ancak bunun yeterli olmadığını görüyoruz. İkinci adımda ise gönüllere yerleŐmesi gereken imanın üçüncü adımında ise davranış olarak çıktısının olması gerektiği, yani kalpte olanın yaŐanması ve davranıŐa dönüŐmesi gerektiğini ifade edebiliriz.¹²⁶ Nitekim ayetlerde bu Şekilde iman edenlerin; a) yalnız Allah’a ve Resulü’ne iman ettiğini diğer tüm aracı unsurları reddettiğini, b) dünyevi olarak mal ve canlarından geçerek Allah için mücadeleyi göze aldıkların, c) z sözü içi dıŐı biri olduklarını, d) Allah’ın verdiği başta iman olmak üzere nimetleri başa kakmadıkları Şeklinde sıralanabilir. Bu yönüyle iman ehlinin vasıfları belirlenmiŐ ve ifade edilmiştir.¹²⁷

On dördüncü ayette ifade bulan “boyun eğdik” ifadesi ile büyüyen ve geliŐen İslam devletinin hücumlarından korunmak ve kazançlarından istifade etmek isteyen grupların İslam’a teslim olmuŐ gibi görünerek maddi kazanç elde etmeye çalıŐması kastedilmiŐtir. Bu yönüyle onların bu davranıŐı toptan ret edilip cezaya layık görülmezken ıslah edip yönlendirici bir üslup ile onların gerçek manada iman ehli olmaları için yol ve yöntemin zikredildiğini görüyoruz.¹²⁸ Nitekim gerçekten iman etmeleri ve itaati kabul etmeleri halinde, Őimdiye kadar yaptıkları amellerinin boşa gitmeyeceği ve imanlarının kabul edilebileceğini söylemek mümkündür. Bu açıdan bakıldığında Allah bir nevi alıŐveriŐ yaparcasına insanların itaat ve iman etmesi karşılığında onlara amellerini kabul etme ve günahların af etmeyi vaat ettiği ifade edilebilir.¹²⁹

---

¹²⁶ Karaman, *Kur’an Yolu*, 5/100-101.

¹²⁷ Ateş, *Yüce Kur’an’ın ađdaŐ Tefsiri*, 13/534-535; Kutup, *F Zilâli’l Kur’an*, 13/510; Doğan, *Fatiha ve Hucurât Surelerinin Meal ve Tefsiri*, 107.

¹²⁸ Mevdudi, *Tefhimu’l Kur’an*, 5/464.

¹²⁹ Yazır, *Hak Dini Kur’an Dili*, 7/216.

Bununla birlikte ayetin devamında iman edenlerin bir kısmının yaptığı bu için Peygamberi başına kakmaya kalkıştığını bunun da doğru olmadığı bildirilmektedir. Nitekim Allah ayetin devamında ‘‘Allah göklerde ve yerde olanları bilir.’’ ifadeleri ile adeta imanını başa kakan kimselelere seslenerek onların aslında çok bilgi sahibi olmadığını, hakiki manada iman sahibinin kimler olduğunu bilenin yalnız Allah olduğu hatırlatılarak bu düşüncedeki kimselerin haddinin bildirildiği söylenebilir. Nitekim insan düşünen bir varlık olmasına rağmen aciz de bir varlıktır her şeyi en ince ayrıntısına kadar düzenleyebilecek düşünce gücüne muktedir olmadığını bu ayetten çıkarabiliriz.¹³⁰

Surenin son ayetlerinde ise imanın insanlara bahşedilmiş bir nimet olduğu bu yönüyle insanların buna göre davranmaları gerektiği vurgulanmıştır. Allah’ın yerde ve göklerde olan her şeyi bildiği ve gördüğüne işaret edilerek, Allah’ın kalplerde ne olduğunu bildiğinden hareketle Müslümanlara bu konuda kendilerine çekidüzen vermeleri gerektiği hatırlatılmıştır.¹³¹

5.2. Ahlâk Eğitimi

5.2.1. Bilgi ve Haberin Doğruluğu ve Kaynağının Araştırılması

Hucurât Suresi altıncı ayetinde ‘‘ Ey iman edenler bilmeden birine zarar verip sonradan yaptığınıza pişman olmamanız için yoldan çıkmış birinin size getirdiği haberi araştırın.’’ buyrulmaktadır. Bu ayete bakıldığında bize ulaşan bilgiler ve haberlerin doğruluğunu araştırılması istenmekte araştırılmadan hareket edilirse pişman olacağımız şeyler yapabileceğimiz hatırlatılmaktadır.

Bu ayetin nzl sebebine bakıldığında ise Velid b. Ukbe b. Ebi Muayt hakkında nazil olduğu rivayet edilmektedir. Peygamberimiz Mustalikoğulları’ndan vergi ve zekat alması için Velid b. Ukbe’yi görevlendirmiştir. Ancak Velid korktuğu için yoldan geri dönerek Peygambere gidip Mustalikoğulları’nın zekt vermeyi reddettiğini, hatta kendisini öldürmekle tehdit ettiklerini ifade etmesi zerine Peygamber ve orada bulunan Müslümanlar çok fkelenmiş Mustalikoğulları ile ilgili mücadele için ordu hazırlanma düşüncesi oluşmuştur. Bunun zerine Mustalikoğulları reisi bir heyetle Peygambere gelip, bırakın Velid’i tehdit etmeyi onu görmediklerini ifade ederek, iman ettiklerini ve vergi ödemeye hazır olduklarını belirtmesi üzerine ayetin nazil olduğu bilinmektedir.¹³²

Ayrıca bu ayette bilgilerin doğruluğunun araştırılması istenirken fasık kimsenin sözü tamamen yok sayılmamakta ve araştırılması istenmektedir.¹³³ Buna göre fasık dahi olsa birinin getirdiği haberin doğruluğunu araştırmak müminlerin vazifesi olduğunu da buradan çıkarabiliriz. Nitekim Peygamber Ukbe b. Ebi Muayt’ın getirdiği bilgiyi araştırmak için Halit bin Velid’i göndermiş Mustalikoğulları’nın hallerini gözlemlemesini istemiştir. Halit b. Velid yaptığı göz-

¹³⁰ Kutup, *F Zilâli’l Kur’an*, 13/511; Ateş, *Yüce Kur’an’ın ağdaş Tefsiri*, 13/535; Yazır, *Hak Dini Kur’an Dili*, 7/218; Güven, *Erdemli Toplumun İnşası(Hucurât Suresi Tefsiri)*, 323-328; Mehmed Vehbi Efendi, *Hlasat’l Beyân*, 13/5511.

¹³¹ Kutup, *F Zilâli’l Kur’an*, 13/518-519; Ateş, *Yüce Kur’an’ın ağdaş Tefsiri*, 13/535; Yazır, *Hak Dini Kur’an Dili*, 7/218; Mehmed Vehbi Efendi, *Hlasat’l Beyân*, 13/5511-5513.

¹³² Mevdudi, *Tefhimu’l Kur’an*, 5/437-438; Kutup, *F Zilâli’l Kur’an*, 13/493-494; Ateş, *Yüce Kur’an’ın ağdaş Tefsiri*, 13/516; Yazır, *Hak Dini Kur’an Dili*, 7/196

¹³³ Ateş, *Yüce Kur’an’ın ağdaş Tefsiri*, 13/517; Yazır, *Hak Dini Kur’an Dili*, 7/195.

lem neticesinde Mustalikoğulları'nın namazı kıldıklarını ezan okuduklarını belirtmiştir. Buradan Peygamber'in ayet gereği hareket ettiğini ve kendine iletilen haberi araştırdığını ifade edebiliriz.¹³⁴

Ayetin ikinci kısmında ise bilmeden yapılan davranışın pişmanlık doğuracağı bildirilerek Müslümanların tedbirli olmaları ve uyanık olmaları gerektiği ifade edilmektedir. Buna göre hatasız ve kabahatsiz bir topluma eziyet etmek Allah katında da cezayı gerektirdiğinden bu davranışın öncesinde insanların bir olayla ilgili bilgileri araştırmaları ve sonunda pişman olmayacakları bir tavır takılmaları istenmektedir.¹³⁵

Bununla birlikte hak yoldan sapan kimselerin(fasık) getirdiği haberi toptan yok saymak yerine araştırılmasının toplumsal manada huzur ve disiplin sağlanmasında önemli olduğu söylenebilir.¹³⁶ Ayrıca bir haberi araştırmadan doğru kabul etmenin ve ona göre hareket etmenin sonuçları arasında sorgusuz kabulün cehalet olduğunu ifade edebiliriz. Bununla birlikte taassup ehli davranış olan araştırmadan hareket etmenin pişmanlık doğurabileceği ifade edilmiştir. Bu durumda ise insanın yapması gereken şeyin tövbe etmek olduğu da belirtilmektedir.¹³⁷ Tüm bunlardan hareketle hata yapanlar dışlanmak ve ceza ile tehdit edilmek yerine, tövbe ederek yaptıkları hatadan dönmeye teşvik edildiği söylenebilir.

Eğitim açısından bakıldığında bilgi ile taassubun aynı yerde bulunamayacağından dolayı doğru bilginin önemli olduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca yanlış bir davranışın hemen cezalandırılması yerine, yanlış davranışın doğrusu ile değiştirilmesi gerektiğini çıkarabiliriz. Ayrıca araştırma yapmak bir noktada aklı aktif olarak kullanmaktır. Bu da eğitim için son derece önemlidir. Ayet dikkatle incelendiğinde gelen bir haberin ardına düşülmesi, doğruluğunun araştırılması ve kaynağına ulaşılması istenir. Burada teoriden ziyade fiili bir araştırmadan bahsedildiğini görmek mümkündür. Bu da bize eğitim adına süreçte aktif katılım ilkesini hatırlatmaktadır.

5.2.2. İnkrcı ve İsyancılarla Mücadele

Hucurât suresinin dokuzuncu ayeti kerimesinde: "M'minlerden iki topluluk çarpışacak olursa, aralarını bulup düzeltin. şayet biri diğerine karşı haddi aşacak olursa, artık haddi aşanla, Allah'ın emrine dönünceye kadar savaşın; eğer sonunda (Allah'ın emrini kabul edip) dönerse, bu durumda adaletle aralarını bulun ve (her konuda) adil davranın. şüphesiz Allah, adil olanları sever." buyrulmaktadır. Bu ayet ile ilgili olarak farklı rivayetler mevcuttur. Birbirlerine benzeyen üç farklı rivayetin özünde, Peygamberin Abdullah b. bey'i İslam'a davet için yanına gittiği sırada meclisine vardıklarında Peygamberin bindiği hayvanın çıkardığı tozundan rahatsız olan Abdullah b. bey Peygambere rahatsızlığını dile getirmişti. Peygamber ona ve orada bulunan Müslüman, Yahudi ve müşrik grupların yanında Kuran okuyarak İslam'a davet etmişti. Ancak Abdullah b. bey Peygamberin sözlerinden hoşlanmadığını ifade etmesi ve karşılıklı münakaşadan sonra başlayan kavga üzerine nazil olduğu belirtilmiştir. Farklı bir rivayette ise kocasıyla

---

¹³⁴ Kutup, *F Zilâli'l Kur'an*, 13/494; Ateş, *Yüce Kur'an'ın ağdaş Tefsiri*, 13/515-516.

¹³⁵ Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 7/196; Mehmed Vehbi Efendi, *Hlasat'l Beyân*, 13/5489-5490.

¹³⁶ Doğan, *Fatiha ve Hucurât Surelerinin Meal ve Tefsiri*, 64.

¹³⁷ Güven, *Erdemli Toplumun İnaşası (Hucurât Suresi Tefsiri)*, 182-183.

anlaşmazlığı bulunan bir kadının akrabaları ile görüşmek istemesi üzerine kocasının buna müsade etmediği ve kadını odaya hapsedmesi üzerine kadın ve kocanın kabileleri arasında çıkan kavga üzerine nazil olduğu ifade edilmektedir.¹³⁸

Tüm bunlardan hareketle Müslümanların birlik ve beraberliğini bozacak her türlü davranış yasaklanmış i çatışma durumunda da barış ve güvenliği sağlama vazifesinin diğer Müslümanlara verilmiřtir¹³⁹ Ayrıca Müslümanların kardeşlerine zarar verecek herhangi bir anlaşmazlık durumu ortaya çıktığında haksızlık eden grup ile mücadele edilmesi onların öldürülmesini değil onların saldırılarını vazgeçirmek üzere olmalıdır. Aksi halde hakkı tesis etme ve zulme engel olma amacıyla yapılan saldırının meşru olmayacağı bilinmelidir. Burada dikkat edilecek bir diğer husus ise kavga halinde olan veya kavga ihtimalinde olan gruplar karşısında olaya dhil olmayanların takındığı durumun ahlaki olarak terbiye unsuru olduğu söylenebilir.¹⁴⁰ Kaldı ki çatışma ve kavga dışında kalan Müslümanların sorumlu kılındığı ve bu sorumluluğun Müslümanların arasını düzeltmek olduğu vurgulanmıştır. Böylece aracı olup barışı sağlayan Müslümanlara bunu yaparken de adil olma zorunluluğu getirilmiştir. Aksi halde uygulanacak bir haksızlık çıkan çatışma ve savaşı daha da alevlendirebilir.¹⁴¹

Ayrıca zikredilen ayette sorumluluk ve adalet kavramlarına da değinildiğini görmek mümkündür. Nitekim mücadele eden iki Müslüman toplumun arasını düzeltmek yine diğer Müslümanlara bırakılmış ve aralarını düzelmede adaletli davranmak emredilmiştir. Eğitim açısından bakıldığında sorumluluk ve adalet yeni nesillere aktarılması gereken değerler arasındadır. Müslüman bilinci ve şuurunda çevresine karşı duyarlı olma ve sorumlu olma vardır. evresinde olup bitene sessiz kalmak bir Müslümana asla yakışan bir davranış olamaz. Bu nedenle buradan sorumluluk ve adalet bilinci ile hareket eden nesillerin yetişmesi konusunda çıkarımlarda bulunabiliriz.

5.2.3. Kardeşlik Hukuku ve İnananların Kardeşliği

Bu konuda Hucurât Suresinde, “Mü’minler ancak kardeştir yleyse kardeşlerinizin arasını düzeltin Allah’a itaatsizlikten sakının ki rahmetine mazhar olasınız.” buyrulur. Bu noktada Peygamberin de buyurduğu ve Allah’ın da Kur’an’da zikir ettiği gibi, Müslümanlar diğer Müslümanlardan sorumludur. Buna göre Müslümanlar birbirlerine karşı veya başka birine karşı yapılan haksızlıkları nleme¹⁴² ve herkesin hak ve hürriyetine sayđı gsterme¹⁴³ konusunda ihtiyatlı ve dikkatli davranma mecburiyetindedir. Bunun kardeşlik hukukunun en temel özelliklerinden biri olduğu ifade edilmelidir.¹⁴⁴

Ayrıca burada Müslümanlar arasında kardeşliğin boyutları ile ilgili olarak Müslümanların aralarının düzeltilmesi, kstklerinde barıştırılması kfirlere karşı mücadelede birlik olmaları gerektiği gibi konularda uyarılmışlardır. Bu durumda Müslümanların kardeşliğine zarar veren

¹³⁸ Emiroğlu, *Esbab-I Nüzul*, 540-543; Yazır, *Hak Dini Kur’an Dili*, 7/199-200.

¹³⁹ Yazır, *Hak Dini Kur’an Dili*, 7/200.

¹⁴⁰ Mevdudi, *Tefhimu’l Kur’an*, 5/441-442.

¹⁴¹ Kutup, *Fı Zilâli’l Kur’an*, 13/498; Mehmed Vehbi Efendi, *Hlasat’l Beyân*, 13/5494-5495.

¹⁴² li İmran 3/108.

¹⁴³ el-Hac 22/40; en-Nisa 4/75.

¹⁴⁴ Karaman, *Kur’an Yolu*, 5/93.

her şey müşriklerle mücadelede Müslümanlara zarar vereceği bildirilmiştir. Barışın bozulması durumunda da yeniden sulh yanlısı olunması ve takva yolunun tutulması emredilmiştir.¹⁴⁵

Zira bu konuda Hz Peygamber, “Mü’minler arasındaki sevgi bağlılık ve birbirlerine merhamet ve şefkat duyma bakımından tıpkı bir bedene benzer şayet beden bir uzvu zarar görecektir olsa tüm bedeni bundan rahatsızlık duyar.” buyurmaktadır.¹⁴⁶ Yine Hz Peygamberin “Hiçbir kötülüğü olmasa dahi kişinin Müslüman kardeşine hakaret etmesi kendine yeter. Her Müslümana diğerinin malı ve namusu haramdır.” “Müslümanın Müslüman kardeşi ile üç günden fazla küs kalması helal değildir.” gibi sözlerinin bu ayet doğrultusunda bakıldığında toplumun huzur inşasında Müslümanların kardeşliğinin ne denli önemli olduğu anlaşılmaktadır.¹⁴⁷ Bu da bize diğerkâmlık değerinin önemini göstermektedir. Din Eğitimi açısından bakıldığında bencil ve kendini düşünen bireyler yerine, ‘ben’ yerine ‘biz’ düşüncesinin oluşturulması toplumun huzuru ve barışı için elzemdir. Bu da ancak ailede temelleri atılan ve hayat boyu devam eden eğitim ile mümkündür.

Nitekim kardeşlik üzerinden toplumsal bir düzen inşasının hedeflendiği surede kardeşlik Allah’ın bir emri olarak zikredilmiş, Allah’ın merhametine mazhar olmak için Allah’a muhalefetten sakınılması ve kardeşlik hukukuna riayet edilmesi gerektiği vurgulanmıştır.¹⁴⁸ Ayrıca kardeşlik hukukunun güçlü bir duygu olduğu belirtilerek, İslam beldesinde huzur ve barışın sağlanıp, huzurlu bir hayatın sürüp gitmesinde kardeşliğin mutlaka tesis edilmesi gerektiği vurgulanmaktadır.¹⁴⁹

5.2.4. Alay Etme, Karalama, Lakap Takma, Kötü Zan, Gıybet ve Tecessüsün Yasaklanması

Hucurât Suresi on birinci ayetinde “Ey iman edenler! Bir kavim diğer kavmi alayı almasın olur ki alaya alınanlar kendilerinden daha iyidir. Kadınlar da başka kadınları alaya almasınlar olur ki alaya alınanlar alaya alanlardan daha iyi olabilir. Birbirinize kötü ad takmayın iman ettikten sonra fasıklıkla anılmak ne kötüdür, günahlarına tövbe etmeyenler yok mu işte zalimler onlardır.”, on ikinci ayeti kerimesinde ise; “Ey imân edenler! Zannın çoğundan sakının çünkü zannın bir kısmı günahdır. Gizlilikleri araştırmayın birbirinizin gıybetini yapmayın herhangi biriniz ölmüş kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı? Bak bundan tiksindiniz. Allah’a itaatsizlikten sakının Allah tövbeleri çokça kabul eden ve rahmeti sonsuz olandır.”¹⁵⁰ buyrulur.

Bu durumda İslam’da insanları küçümsemek hakir ve hor görmek alaya almak yasaklanmış, lakap takma, gıybet, kötü zanda bulunma ve başkasının kusurlarını araştırma nehyedilmiştir. Çünkü bunlar İslam toplumunun birlik bütünlük ve kardeşliği bozan ve zarar veren şeylerdir.¹⁵¹ Müslüman toplumun düzenine zarar veren bu kötü durumları ve sakınması gereken davranışları şu şekilde sıralamak mümkündür;

- a. Başkalarının küçümsemesi ve alaya alınması.

---

¹⁴⁵ Yazır, *Hak Dini Kur’an Dili*, 7/201.

¹⁴⁶ Mevdudi, *Tefhimu’l Kur’an*, 5/447.

¹⁴⁷ Kutup, *Fî Zilâli’l Kur’an*, 13/ 498; Ateş, *Yüce Kur’an’ın Çağdaş Tefsiri*, 13/521.

¹⁴⁸ Mehmed Vehbi Efendi, *Hûlasat’ül Beyân*, 13/5496.

¹⁴⁹ Doğan, *Fatiha ve Hucurât Surelerinin Meal ve Tefsiri*, 70.

¹⁵⁰ Karaman, *Kur’an Yolu*, 5/94-96.

¹⁵¹ Doğan, *Fatiha ve Hucurât Surelerinin Meal ve Tefsiri*, 72-73.

- b. İtibar zedelemek veya başka niyetlerle karalanması.
- c. İnsanları incitici lakapların takılması.¹⁵²
- d. Başkalarının arkasından konuşulması.
- e. Başkasının mahremiyet ve kusurlarının arařtırılması¹⁵³

Ayrıca ayette zikredilen alaya alma ve lakap takma gibi kötü davranışların kibirli insanın özellikleri olduğu ifade edilmektedir. Bu davranışların yasaklanması ile de şeytani ve nifak tohumları saçan ve topluma zarar veren her türlü davranışın yasaklandığı ifade edilmelidir. Ayette kadın ve erkeklerin ayrı ayrı zikredilmesinin nedeni olarak İslam'ın baştan beri kadın ve erkek karışık ortamları kabul etmediği söylenebilir.¹⁵⁴

Ayetin devamında ise "belki onlar kendilerinden daha hayırlıdır." ifadelerinden kimin iyi kimin kötü olduğunu kimin hayırlı olup olmadığını ancak Allah'ın bileceği işaret edilerek bu konudaki olumsuz ve toplum için ayrımcılığa neden olabilecek durumlar ortadan kaldırılmak istenmiştir.¹⁵⁵

Ayrıca bu ayetlerde tecessüs yani başkasının kusurlarının araştırılmasının,¹⁵⁶ kötü zan da bulunmanın,¹⁵⁷ başkasının ardından istemeyeceği hoşlanmayacağı şekilde konuşmanın men edildiği,¹⁵⁸ hatta bu gibi davranışların çirkinliğin ifade etmek için de "l kardeşinin etini yemek" ile eř değer davranış olduğu belirtilmektedir.¹⁵⁹

Tüm bunlardan hareketle İslam toplumsal barış ve huzura zarar veren her türlü davranış yasaklanmış ve bazıları Kur'an'da zikredilmiştir. Böylece toplumsal muamelede insanların birbirlerine en çok zarar veren ve Allah katında da çirkin olarak zikredilen gıybet, iftira, dedikodu, başkasının kusurunu araştırılması, başkası hakkında kötü zan da bulunma, alay etme, lakap takma, karalama gibi kardeşliğe zarar veren unsurlar yasaklanarak Müslümanlar ahlaki bakımdan terbiye edilmek istenmiştir. Nitekim zikredilen bu kavramlar terbiye ve eğitim almış bir kimse- nin davranışları olamaz. Bu noktada eğitim insanı istenmeyen davranışlardan uzaklaştırarak güzel davranışlarda bulunmaya yönlendirir. Ayetten de bu davranışlar nehyedilerek uzak du- rulması gerektiği belirtilmiştir.

Dikkat edildiğinde ise bu davranışların yasaklanmasına rağmen bu tür olumsuz davranış- lara düşen kimseler için her daim açık olan tövbe kapısı hatırlatılarak hatanın telafi edilmesi gerektiği belirtilmiştir. Böylece hata edenler tamamen dışlanmamış, tövbe etmeye yönlendirilerek ümitsiz olmaktan veya pişmanlıktan kurtulmaları sağlamıştır. Ayetin devamında ise tüm uyarı ve fırsatlara rağmen tövbe etmeyen veya bu konuda ısrar edenler "zalimler" olarak nite-

¹⁵² Güven, *Erdemli Toplumun İnaşası (Hucurât Suresi Tefsiri)*, 240.

¹⁵³ Doğan, *Fatiha ve Hucurât Surelerinin Meal ve Tefsiri*, 92-94.

¹⁵⁴ Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 7/205; Mevdudi, *Tefhimu'l Kur'an*, 5/449.

¹⁵⁵ Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 7/205-206.

¹⁵⁶ Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 7/208; Kutup, *Fı Zilâli'l Kur'an*, 13/503.

¹⁵⁷ Mevdudi, *Tefhimu'l Kur'an*, 5/451; Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 7/209; Kutup, *Fı Zilâli'l Kur'an*, 13/502.

¹⁵⁸ Mevdudi, *Tefhimu'l Kur'an*, 5/454; Ateş, *Yüce Kur'an'ın ağdaş Tefsiri*, 13/524-527.

¹⁵⁹ Kutup, *Fı Zilâli'l Kur'an*, 13/505.

lendirilmiştir. Bu konudaki zalimlik kuşkusuz yaratıcının insanı zalim kılması değil insanın yaptığı hatalar kusurlar ve günahlar ile kendi kendine zulmetmiş olduğu ifade edilmektedir.¹⁶⁰

5.2.5. Irkçı ve Kavmiyetçi Söylemlerin Yasaklanması

Hucurât Suresi on üçüncü ayeti kerimesinde, “Biz insanları şüphesiz sizi biz bir erkekle bir dişiden yarattık. Tanışasınız diye sizi kabilelere ayırdık. Allah katında en değerli olanınız ona itaatsizlikten en çok sakınmanızdır. Allah her şeyi hakkıyla bilmektedir, her şeyden haberdardır.” buyurmaktadır.

Buna göre eski cahiliye Arap döneminde süren bir adette kabile mensubu olmak övünç ve üstünlük meziyeti sayılmış, kabileler arası bu üstünlük mücadelesi kimi zamanda savaşlara neden olmuştur. Bu ayette bu uygulamanın yanlışlığı dile getirildiği ifade edilmektedir. Günümüzde maalesef ırkçı veya etnik kökenden kaynaklı çeşitli ayrımcı söylemlerin bu ayette vurgulandığı gibi hiç de övünme ve üstünlük sebebi olmadığı belirtilmelidir. Buna göre Allah eski uygulamaların devam etmemesi ve yeni kurulan İslam toplumunda bu gibi yanlış meselelere düşmeme konusunda insanları uyardığı söylenebilir. Tıpkı İslam Peygamberi’nin veda konuşmasında belirttiği gibi; “İnsanlar şunu iyi bilin ki Rabbiniz birdir. Arap’ın başka ırka başka ırkın Arap’a, beyazın siyaha, siyahın beyaza dindarlık ve takva üstünlüğü dışında bir üstünlüğü yoktur. stnlk yalnız Allah’ındır.”¹⁶¹

İrk taassubunun geçmişten bugüne hala devam ettiğini kanıtlayacak pek çok olayın yaşandığını söylemek üzücü olsa da gerçektir. Batı lkelerinin Afrika lkelerinde yaptığı zulümler bugün herkesin malumudur. Yahudi devletinin kendirlerini seçilmiş millet olarak görmelerinin netice ve yansımalarını bugün hep birlikte görmekteyiz. Ancak bu konuda Allah’ın ayetlerini düşünülmemesi veya bilmemesi de kurtuluş yolu değildir. Eğitim sistemlerinde ırk ayrımının yanlışlığı yerilerek insana vurgu yapıldığı takdirde bu yanlışın nene geçilebilir. Bu da ancak eğitim ile sağlanabilir. Ayetin başında “Ey insanlar!” şeklinde hitap ile başlaması bu sözlerin muhatabının yalnız Müslümanlar değil o dönemde i içe hayatlarını sürdüren Yahudi, Hıristiyan, Müslüman ve daha pek çok inanç ve kültüre ait olduğunu göstermektedir.¹⁶²

Ayrıca Allah Teâlâ bu ayette kurulacak yeni İslam toplumunun ahlaki bakımdan eskilerin hatalarına düşmemeleri konusunda insanları eğitmeyi amaçladığı söylenebilir. Nitekim kabile ve ırk ayrımının yanlışlığından hemen sonra üstünlüğün takvada olduğunu dile getirilerek takva konusuna dikkat çekildiği ifade edilmektedir. Takva ise Allah’tan korkma ve sakınma manalarına gelmektedir. şu halde insan hangi konuda sakınacağını bilmesi ilmi bir kazanımı gerektirir. Bu sebeple Allah’tan sakınma konusu ile ilgili özelde Allah’ın insanı eğitmeyi hedeflediği, genelde ise ahlak eğitiminin yapıldığı söylenebilir.¹⁶³ Ayrıca bu ayetle insanların bir erkekle bir dişiden yaratılmak suretiyle kardeşlik duygularının ve kardeşin kardeşe zulmetmemesi hatırlatılmaktadır.¹⁶⁴ İnsanların kabile ve millet olarak ayrı ayrı yaratılmasının nedeni de ayette aklanarak insanların birbiriyle tanışıp kaynaşması, dost olması, kardeşçe yaşaması, farklılıklarla birlikte yaşaması için yaratıldığı aklanmıştır. Bu noktada bu farklılık ayrım sebebi veya üstünlük mezi-

---

¹⁶⁰ Yazır, *Hak Dini Kur’an Dili*, 7/211; Mevdudi, *Tefhimu’l Kur’an*, 5/456-457; Karaman, *Kur’an Yolu*, 5/95; Kutup, *Fı Zilâli’l Kur’an*, 13/505.

¹⁶¹ Karaman, *Kur’an Yolu*, 5/97-98.

¹⁶² Mevdudi, *Tefhimu’l Kur’an*, 5/458-461.

¹⁶³ Yazır, *Hak Dini Kur’an Dili*, 7/213-214.

¹⁶⁴ Ateş, *Yüce Kur’an’ın ağdaş Tefsiri*, 13/533.

yeti değil insanların bir bütünün farklı parçaları olarak zikredildiği söylenebilir. Ayetin devamında bu eşitliği dengeden uzaklaştıracak tek stnlğn Allah'tan sakınma konusu olduğu vurgulanarak insanların birbiriyle mücadele ve münakaşayı bırakarak Allah'a yönelmeleri gerektiği ifade edilmiştir.¹⁶⁵

İnsanların kötü olan bu uygulamayı bırakması gerektiği ifade edildikten sonra Allah katında şerefl olanın Allah'tan en çok sakınan olduğu vurgulanması da o dönemde yine insanları cezbeden "şeref" haysiyet konusuna dikkat çekilmektedir. Nitekim şeref konusu bir insanın iman ve itaati ile ilişkilendirilerek bu konuda insanların duygu ve düşünceleri harekete geçirilmiştir. İrk ve soy ayrımı yapmaya devam edebilecek kimseler için de bu uygulamanın insanın şerefine yakışmayacağı bildirilerek insanların bu gibi yanlış uygulamalardan vazgeçmesi gerektiği hatırlatılmıştır.¹⁶⁶ Ayrıca bu konuda Peygamberin ırkçılık ve ayrımcı sözlere karşı "Asabiyete çağıran bizden değildir." buyurması bu davranışın yanlış olduğunu ifade etmesi bakımından önem taşı-maktadır.¹⁶⁷

Kur'an'ın yalnız indiği dönemde değil, günümüze ve geleceğe hitap etme özelliği bu ayetle bir kere daha görmekteyiz. Nitekim o dönemden beri devam eden erkek kadın ayrımı veya ülke, millet, ırk mücadelesi ve savaşlar bunların hepsinin temelinde kuşkusuz ki üstünlük arzusu veya duygusunun yattığını söylemek mümkündür. Ayette bu yönüyle gerek kadın erkek, gerek ırk, millet gibi konularda önemli olan eşitlik ilkesi hatırlatılmaktadır. Bu doğrultuda günümüzde de önemli bir ihtiyaç olan bu ilkenin hatırlatılması ahlaki bir eğitimi de beraberinde getirdiği söylenebilir.¹⁶⁸

Sonuç

Kuran-ı Kerim başlı başına yalnız Müslümanların eğitimi için değil tüm insanların eğitimi için kıyamete kadar hkimiyeti sürecek olan yegne kaynaktır. Kur'an'ın barındırdığı eğitim ilke ve yöntemlerinin evrensellik arz etmesinin yanında muhatabın duygu durumlarına göre bir eğitimin tercih edilmesi de Kur'an'a ait bir özelliktir. Eğitimde hazırbulunuşluk olarak ifade edilen bu durumda Allah kişi veya toplumların herhangi bir konuda eğitiminde duygu durumları ve hazır olma durumlarına göre bir eğitim tercih etmiştir.

Bu bağlamda günümüzde yapılan eğitim tanımlarında sıkça karşılaştığımız "bireyin kendi yaşantısı yolu" ifadeleri bir noktada hazırbulunuşluğu ifade ettiği söylenebilir. Herhangi bir eğitim zor veya g kullanmak suretiyle yapıldığında o eğitim ıslah edici değil militan yetiştirici bir rol üstlenebilir. Bu noktada gerek incelemeye aldığımız Hucurât suresi gerek ise diğer sureler incelendiğinde, Kur'an'ın özünde zorlama olmadığını ve bireylerin tercihlerinin önemsendiğini görüyoruz. Bu noktadan hareketle bireylerin tercihlerinin olumsuz olsa da ıslah edilmesi gerektiği, yapılan hatalarda hemen cezaya başvurmamak gerektiği, her koşulda tövbe kapısının açık olduğunu ve bireylerin tercihlerinin Allah katında değerli olduğunu söyleyebiliriz. Hucurât suresinde de açıkça ifade edilen bu durumlara göre özelde birey olarak iman ve ahlak eğitimi hedef-

¹⁶⁵ Kutup, *F Zilâli'l Kur'an*, 13/507; Güven, *Erdemli Toplumun İnaşası (Hucurât Suresi Tefsiri)*, 280.

¹⁶⁶ Mehmed Vehbi Efendi, *Hlasat'il Beyân*, 13/5506-5507.

¹⁶⁷ Güven, *Erdemli Toplumun İnaşası (Hucurât Suresi Tefsiri)*, 294.

¹⁶⁸ Doğan, *Fatiha ve Hucurât Surelerinin Meal ve Tefsiri*, 100.

lenirken ve bireyin Allah'a karşı vazifeleri hatırlatılırken, genel olarak da toplumsal huzur ve barışın tesis edildiğini ifade edebiliriz.

Ayrıca Hucurât suresinde Allah'ın insanları bireysel ve toplumsal manada eğitmek için çeşitli öğretim ilkelerini kullandığı görülmektedir. Bireyin aklını kullanarak hareket etmesi konusunda akıl yürütme ve düşünme; önce bireysel olarak Allah'a ve Peygambere karşı davranışlarını istendik olana yönlendirmesi sonra da diğer insanlara karşı davranışlarını düzeltmesi konusunda tedricilik; hem davranış hem de imanın birlikte gelişmesi ve düzelmesi konusunda bütünlük ilkelerine başvurulduğu ifade edilebilir.

Öğretim yöntemleri açısından da söz konusu sure bizlere çeşitli örnekler sunmaktadır. Surenin baştan sona insanlara nasihatler içermesi bakımından öğüt ve telkin yöntemi; l kardeşin etini yemek ile eşdeğer tutulan davranış konusunda temsil yöntemi; yine aynı şekilde "biriniz l kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı?" şeklinde soru ve devamında verilen cevap ile soru cevap yönteminin kullanıldığını görmek mümkündür.

Netice olarak Kur'an'da yer alan her bir sure ihtiva ettiği konular açısından hem bugün hem de yarın için evrensel mesajlar içermektedir. Bu mesajların muhatabı elbette akıllı varlık olan insandır. İnsanın bu mesajlara ulaşması ve bunlar doğrultusunda yaşaması hem elzem, hem de ilahi olarak bir zorunluluktur.

KAYNAKÇA

- Akalın, şkri Halk v.d. *TDK Türkçe Sözlük*. Ankara: TDK Yayınları, 6. Baskı 2015.
- Akdemir, Fuat. "Kur'an'da İtaat Kavramı Ve Peygambere İtaatin Mahiyeti". *Kader Kelam Araştırmaları Dergisi* 11/ 1 (Ocak 2013), 425-442.
- Akgün, Tuncay. "Bilgi, İnanç ve İman". *İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 9/ 1 (Ocak 2018), 213-229.
- Akgün, İbrahim. "Kur'an Perspektifinde Tefekkür Ve Vasıtaları". *İğdır Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1 (Ocak 2013), 55-80.
- Akgün, İbrahim. "Tefekkür ve Tefekküre Engel Durumlar". *İğdır Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 6 (Ocak 2015), 103-117.
- Ateş, Süleyman. *Yüce Kur'an'ın ağdaş Tefsiri*. Cilt 13, İstanbul: Yeni Ufuklar Yayınları, 2014.
- Aydın, M. şevki. *Din Eğitimi Bilimi*. Kayseri: Kimlik Yayınları, 2017.
- Aydoğan, Rüştü. *İlköğretim Türkçe Sözlük*. Ankara: Evrensel İletişim Yayınları, 2013.
- Ayhan, Halis. *Eğitim Bilimine Giriş*. İstanbul: şule Yayınları, 1995.
- Bilgin, Beyza. *Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi*. Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları(185), 1988.
- Cebeci, Suat. *Din Eğitimi Bilimi ve Türkiye'de Din Eğitimi*. Ankara: Akçağ Yayınları, 2005.
- Çalışkan, Mehmet. "Hucurât Suresi Bağlamında Takva". *Bozok Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 11/ 11 (Ocak 2017), 91-119.
- amyar, Selahattin. *Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi* 6. Ankara: Gün Yayınları, 2018.

- etin, Mustafa. "Kur'an'da Tefekkür Kavramı". *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8 (Ekim1994), 43-59.
- ınar, Mahmut. "Peygambere İtaatin Dayanağı Olarak İsmet Meselesi". *İlahiyat Akademi Dergisi* 6/7 (Ocak 2018), 327-344.
- Doğan Ltfi. *Fatiha ve Hucurât Surelerinin Meal Ve Tefsiri*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2.Baskı, 2011.
- Ekiz, Durmuş (ed.). & Durukan Haydar (ed.). *Eğitim Bilimine Giriş*. İstanbul, Lisans Yayıncılık, 2016.
- Emiroğlu, H. Tahsin. *Esbab-İ Nüzul*. Cilt 11, İstanbul: Yasin Yayıncılık 2013.
- Esen, Muammer. "İman Kavramı zerine". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 49/1 (Ocak 2008), 79-91.
- Güven, şahin. *Erdemli Toplumun İnşası(Hucurât Suresi Tefsiri)*. İstanbul: Düşün Yayıncılık, 2012.
- İlgaz, Selçuk & Bilgili, Türkan. "Eğitim Ve ğretimde Etik". *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi* 14 (Aralık2010), 199- 210.
- Karaman, Hayreddin. vd. *Kur'an Yolu Türkçe Meal Ve Tefsir*. Cilt 5. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 3. Baskı, 2007.
- Keskinkılıç, Kadir (ed.). *Eğitim Bilimine Giriş*, Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 2016.
- Kıral, Erkan. "Kayıp Giden Bir Değer: Saygı". *ağdaş Yönetim Bilimleri Dergisi* 5/1 (Ocak 2018), 4-10.
- Köylü, Mustafa & Altaş. Nurullah. *Din Eğitimi*. İstanbul: Ensar Neşriyat Yayınları, 2014.
- Kutup, Seyyid. *F Zilâli'l Kur'an*. Cilt 13. İstanbul: Hikmet Yayınevi, 3. Baskı, 1973.
- MEB. *Dini Terimler Sözlüğü*. Ankara 2013.
- Mehmed Vehbi Efendi. *Hlasat'l Beyân F Tefsir'il Kur'an*. Cilt 13. İstanbul: dal Neşriyat, 4. Baskı, 1968.
- Mevdudi, Ebu'l A'la. *Tefhimu'l Kur'an*. Cilt 5. İstanbul: İnsan Yayınları, 2005.
- zafşar, Sabahattin. "saygı". *TDK Türkçe Sözlük*. İstanbul: Ema Yayınları, 2016.
- zelik, Harun. "Hadislere Göre Günahların Bağışlanma Yolları I". *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 34 (Ocak 2010), 139-166.
- zdemir, M. Çağatay (ed.)& Arslangilay A.Selcen (ed.). *Eğitim Bilimine Giriş*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 2017.
- zdemir, Metin. "Anlam Kaymasına Uğrayan Kur'ani Bir Kavram: Fasık". *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 2 (Ocak 1998), 499-519.
- Selçuk, Ahmet. "Sabır". *Türkçe Sözlük*. Ankara: Karatay Okul Yayınları, 2014.
- Szen, Kemal. "Din Tefekkür İlişkisi". *Diyanet İلمي Dergi* 54/4 (Ocak 2018), 87-106.
- şimşek, Ali. "Hümeze Suresi'nde Ahlâkî Yozlaşma Unsurları". *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 43 (Ocak 2015), 240-258.
- TDK. *Türkçe Sözlük*. Ankara 2015.

- Tok, Fatih & Kahraman H. İbrahim. "Cahiliyeden İslam'a "Sabır" Kavramı". *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 6/10 (Ocak 2019), 87-116.
- Tosun, Cemal. *Din Eğitimi Bilimine Giriş*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 2012.
- Yagır, Mehmet Yusuf. "Günümüz Medyasının Hucurât Suresindeki Bazı Ahlâkî İlkelere Göre Değerlendirilmesi". *E-Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi* 10/2 (Ocak 2018), 638-650.
- Yazır, Hamdi. *Hak Dini Kur'an Dili*, Cilt 7. İstanbul: Umut Matbaası, 2011.
- Yıldız, H. Erol. *Türkçe Sözlük*. Ankara: Karatay Yayınları, 2017.
- Yılmaz, Musa Kazım. "Fasık ve Eğlence". *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 3/3 (Ocak 1997), 5-28.
- Yılmaz, Musa Kazım. "Hucurât Suresinin Öne Çıkardığı Âdâb-I Muaşeret". *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 22/38 (Ocak 2017), 1-30.
- Yücedoğru, Tevfik. "Kur'an'da İman Kavramı". *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 15/2 (Haziran 2006), 21-33.
- Zuhayli, Vehbe. *Et-Tefsir'l-Münir*. Cilt 13, İstanbul : Bilimevi Basın Yayın, 2013. Erişim, 25.04.2019.

<http://islamiyontem.Net/Kitaplar/Turkce%20tefsir/Tefsirkulliyati/049hucurât/013.Htm# Ftn1>

2